

Arbeidsnotater

S T A T I S T I S K S E N T R A L B Y R Å

Dronningensgt. 16, Dep, Oslo 1. Tlf. *(02) 41 38 20

ED
D 77/20

2. juni 1977

HOLDNINGER OG ATFERD PÅ ARBEIDSMARKEDET

Rapport 2*)

av

Olaf Foss**)

INNHold

	Side
1. Formål og tilnæringsmåte	1
2. Valget mellom deltaking eller ikke-deltaking på arbeidsmarkedet	2
2.1. Grunnleggende forskjeller i forholdet til arbeidsmarkedet	2
2.2. Motivasjon: forskjeller mellom egenarbeid og markedsarbeid	3
2.3. Restriksjoner på valget mellom egenarbeid og markedsarbeid	6
2.4. Ulike tilpasninger på "inntektsarenaen". Betydningen av å være uten inntekts-givende arbeid	7
3. Målpopulasjonen	8
3.1. Definisjon og drøfting	8
3.2. Omfang og lokalisering: Hvilke grupper har lav yrkesdeltaking?	10
4. Livssituasjon, gjøremål og forholdet til arbeidsmarkedet	13
4.1. Fordeling av livssituasjoner og gjøremål	13
4.2. Arbeidsaktive og ikke-arbeidsaktive	16
4.3. Tilpasning hos personer utenfor arbeidsstyrken	18
4.4. Begrunnelse for ikke å søke arbeid i undersøkelsesuken. Sammenheng med livs-situasjon	22
5. Subjektive indikatorer på forholdet til arbeidsmarkedet	27
5.1. Innledning	27
5.2. Om kartlegging av arbeidsønsker i AKU	27
5.3. Omfang og fordeling av arbeidsønsker i AKU	31
5.4. Arbeidshindringer/betingelser for å ta arbeid	34
5.5. Kartlegging av arbeidsønsker i "Levekår 1973"	37
6. Om tolking av uttrykte arbeidsønsker	39
6.1. Innledning	39
6.2. Litt bakgrunn for tolkingsproblemet	40
6.3. Innstillinger og faktisk atferd	41
Litteraturliste	48
Vedlegg: Spørreskjema for AKU, 1976	50

*) Prosjektet er delvis finansiert av Forbruker- og administrasjonsdepartementet og Kommunal- og arbeidsdepartementet. Rapporten er av foreløpig karakter. **) Olav Ljones har lest og kommentert manuskriptet. Liv Hansen har bl.a. tegnet diagrammer og ytt mye annen teknisk hjelp.

Ikke for offentliggjøring. Dette notat er et arbeidsdokument og kan siteres eller refereres bare etter spesiell tillatelse i hvert enkelt tilfelle. Synspunkter og konklusjoner kan ikke uten videre tas som uttrykk for Statistisk Sentralbyrås oppfatning.

1. Formål og tilnæringsmåte

Studier av befolkningens sysselsettings situasjon kan ha et normativt utgangspunkt i at inntektsgivende arbeid betraktes som et gode, og at mulighet for slikt arbeid bør være en rettighet for alle. I et slikt perspektiv vil det å være avskåret fra å delta på arbeidsmarkedet innebære forskjellige grader av problemer for individet og/eller familien. Problemene kan være av materiell karakter, men kan også ha andre sider, avhengig av personens totale situasjon og av hva vi betrakter som viktige komponenter i personens arbeidsmotivasjon. Med dette utgangspunktet vil begrepet "arbeidsløshet" stå sentralt¹⁾.

Et annet utgangspunkt kan være behovet for å kartlegge de totale arbeidskraftsressursene for å finne fram til et "potensielt arbeidstilbud" i gitte situasjoner. Det vil kanskje særlig være stor interesse for dette i situasjoner hvor arbeidsmarkedet er stramt. Dette perspektivet står ikke i motsetning til det først nevnte, men det vil stille begreper som "potensiell arbeidskraft" og "mulige arbeidssøkere" i fokus. Det vil i dette perspektivet for myndighetene være av størst interesse å undersøke hvilke variable som må påvirkes for å realisere hele eller deler av det avdekkede potensielle tilbudet, mens en i det andre perspektivet vil være mer interessert i personenes totale livssituasjon, og hvor tilgang på inntektsgivende arbeid bare er en av flere mulige "løsninger" på et personlig eller familiemessig velferdsproblem.

Begge perspektiver har allmenn interesse. Når vi skal forsøke å komme fram til begreper som er egnet til å beskrive personers forhold til arbeidsmarkedet, er det imidlertid av en viss betydning hvilken av de to tilnæringsmåter som legges til grunn. Det er ikke sikkert at den "potensielle arbeidskraften" er identisk med noen persongruppe som det er rimelig å gi betegnelsen "arbeidsløse" ut fra det første perspektivet.

Valg av begreper og definisjoner er ikke bare sterkt knyttet til formål. Innenfor rammen av begge de perspektivene vi har beskrevet, vil det være rom for ulike vurderinger av observerte situasjoner. Hva som skal regnes som arbeidshindringer, hvilke problemsituasjoner som kan kalles "arbeidsløshet" eller hvor tilgjengelig for arbeidsmarkedet den "potensielle arbeidskraften" skal forutsettes å være, er alle spørsmål som i hovedsak må besvares normativt.²⁾

I dette prosjektet har vi ikke foretatt noe klart valg av overordnet formål, og vil således heller ikke ta sikte på å komme fram til et fåtall klare begreper om personers forhold til arbeidsmarkedet.

Vi har tatt utgangspunkt i totalbefolkningen i "arbeidsfør alder" (i henhold til AKU, befolkningen 16-74 år). Dette kan vi kalle landets "arbeidspotensial". Den delen av dette potensialet som, i henhold til AKU, i større eller mindre grad er realisert, det vil si "sysselsatte" eller "arbeidssøkere", er holdt utenfor i dette prosjektet.

Vi har så ønsket å undersøke hvilke grupper som har en lav "realiseringsgrad" (lav yrkesdeltaking), og hvilke omstendigheter som fører til at dette potensialet ikke er realisert. Blant grupper som står utenfor arbeidsstyrken vil vi undersøke hva det vil si ikke å ha inntektsgivende arbeid. Dette innebærer at vi skal beskrive og søke etter kriterier for å vurdere personenes faktiske livssituasjoner, særlig med hensyn til spørsmål om hvor ønsket det er å ha eller ikke ha inntektsgivende arbeid. Begrensninger og muligheter som knytter seg til dette valget har en sentral plass i prosjektet.

Formålet er med andre ord å belyse forholdet til arbeidsmarkedet blant personer som verken er sysselsatte eller aktive arbeidssøkere (i henhold til AKU's definisjon). Vi tar særlig sikte på å gi et grunnlag for å vurdere i hvilken grad det eksisterer reelle ønsker om og behov for sysselsetting i denne gruppen, og hvilke betingelser som må oppfylles for at personer i gruppen eventuelt skal bli aktive arbeidssøkere.

1) For en nærmere diskusjon om formålene med å kartlegge arbeidsløshet og nytten av ulike arbeidsløshetsbegrep, se Foss 1976, kap. 1 og 2. 2) De overveielser som må gjøres og problemene som er forbundet med definisjon av begrepene, er drøftet i Foss 1976, kap. 2.2.

Datagrunnlaget for de første fasene av analysen er ordinært AKU-materiale. I første delrapport er nyttet data for 1974. Hittil har hovedvekten ligget på teoretiske og metodiske problemer, særlig knyttet til forsøk på å avgrense en gruppe som er blitt kalt "mulige arbeidssøkere uten arbeidsinntekt" i AKU¹⁾, og forholdet mellom denne gruppen og ulike definisjoner av arbeidsløshetsbegrepet.

Kartleggingen av en slik gruppe i AKU er basert på hva slags innstilling intervjuobjektet gir uttrykk for til det å ta inntektsgivende arbeid hvis passende arbeid var å få. Bak det synet på å ta inntektsgivende arbeid som kommer til uttrykk, kan det ligge mange forskjellige behov og motiver, og mulighetene til å få et passende arbeid vil variere ganske mye fra individ til individ. Det samme gjelder den enkeltes oppfatning av hva som er et passende arbeid.

Dette, sammen med en rekke generelle metodeproblemer, er med på å komplisere begrepsdannelsen og den empiriske belysningen av feltet. Slike problemer er tatt opp til drøfting i prosjektets første del.

Referanse til notater som er skrevet i tilknytning til prosjektet, finnes i Statistisk Sentralbyrå 1976 a. Hovedresultater fra arbeidets første fase finnes i Statistisk Sentralbyrå 1975 a, Foss 1976 og Ljones 1976.

I dette notatet skal vi forsøke å bygge ut dataanalysen ved hjelp av en bedre utnytting av tverrsnittsdata fra AKU for 1974 og i noen grad med data fra de første undersøkelsesomganger med et revidert skjema (1976).

Dessuten nyttes data som viser individers overganger mellom forskjellige tilstander i og utenfor arbeidsstyrken.

I tilknytning til analysen gjennomgår vi og gir en vurdering av noen opplysninger om holdninger til inntektsgivende arbeid fra enkelte andre undersøkelser enn AKU.

2. Valget mellom deltaking eller ikke-deltaking på arbeidsmarkedet

2.1. Grunnleggende forskjeller i forholdet til arbeidsmarkedet

Det er alltid en betydelig del av befolkningen som ikke er yrkesaktive. Det gjelder mindreårige barn og hovedsakelig også barn som utfører obligatorisk skolegang. Videre gjelder det for en stor del alderspensjonister. I de mellomliggende aldersgruppene finner vi i enkelte grupper lav yrkesdeltaking på grunn av videregående utdanning, omsorgsfunksjoner og annet egenarbeid og sykdom/uførhet.

I disse aldersgruppene, i "arbeidsfør" alder, er situasjonen til dels svært forskjellig for menn og kvinner.

Dersom vi betegner de samlede funksjoner vi utfører i løpet av levetiden som vårt "livsprogram", kan vi si at noen av oss allerede fra fødselen av i store trekk får bestemt hvilken plass tilknytningen til arbeidsmarkedet skal ha i vårt livsprogram.

Menn vil med stor sannsynlighet være under utdanning eller i inntektsgivende arbeid en stor del av det voksne liv. Ikke å utføre en av disse aktivitetene krever en forklaring. For kvinner vil tilknytningen til arbeidsmarkedet i langt større grad bestemmes av begivenheter senere i livsløpet. Blant de viktigste av disse begivenhetene er endring av ekteskapeelig status og barnefødsler.

1) Hoem og Ljones (1974) redegjør for dette begrepet og de tilknyttede måleproblemer (kap. 4). Se også Foss 1976 og 1976 a.

De fleste kvinner arbeider også, men ikke nødvendigvis i markedet. Kvinner har tradisjonelt hatt ansvaret for familien og husholdet. Dette arbeidet er ulønnet.

Mens vi anstrenger oss for å forklare fravær fra arbeidsstyrken for enhver større gruppe av menn i arbeidsfør alder, så er det deltakelsen i arbeidsstyrken som ofte analyseres når det gjelder kvinnene.

Denne forskjellen mellom kvinner og menn springer ut av forventninger til de respektive kjønn som igjen fører til forskjeller mellom kjønnene både i tilbuds- og etterspørselsbetingelsene.

Rollebegrepet er et forsøk på å fange opp det som er generelt i individenes atferd, gitt at de tilhører den samme kultur og derfor forsøker å realisere noenlunde de samme verdiene.

Begrepet "kjønnsrolle" fanger nettopp opp den situasjon kvinner og menn befinner seg i, gitt den samfunnsmessige struktur de er en del av. Denne situasjonen defineres av normer og verdier på tvers av alle andre kjennetegn ved personene enn deres kjønn. Disse normene og verdiene er så "gjennomslagskraftige" at både menn og kvinner innenfor en gitt kultur vil være tydelig preget av dem. Disse normene vil i stor grad definere hva som er mannens og kvinnens "oppgaver" i samfunnet og bidra til å opprettholde et etablert mønster.

Lange tradisjoner med dette mønsteret stiller kvinner (særlig gifte kvinner) og menn så vidt ulikt i sitt forhold til arbeidsmarkedet at det er lite fruktbart å søke en generell forklaring på deres arbeidsmarkedsatferd. For menn i arbeidsfør alder er det få omstendigheter som "legitimerer" et fravær fra arbeidsstyrken (utdanning, sykdom, uførhet) og vi venter nesten uten videre at et fravær skal være uønsket eller i alle fall av midlertidig karakter. For kvinnene er det mer komplisert. De har tradisjonelt et legitimt krav på å bli forsørget på annet vis enn ved eget arbeid i markedet mens de utøver andre viktige samfunnsfunksjoner.

Når menn ikke har inntektsgivende arbeid eller er under utdanning vil vi automatisk lete etter hindringer og utypiske omstendigheter som forklaring. Likeledes har det vært lett å søke etter uvanlige omstendigheter som forklaring på kvinners yrkesdeltaking (f.eks. dårlig familieøkonomi, at ektefelle er fraværende, at hun ikke har barn, en alder hvor familiepliktene er minimale, et svært høyt utdanningsnivå el.lign.).

2.2. Motivasjon: forskjeller mellom egenarbeid og markedsarbeid

Omsorgsfunksjoner og egenarbeid i tilknytning til husholdning og familie er de eneste arbeidsaktiviteter, utenom utdanning, som legitimerer full forsørgelse på annen måte enn med eget arbeid i markedet. Innen visse rammer¹⁾ kan vi derfor si at det foreligger et valg mellom inntektsgivende arbeid og denne typen egenarbeid for personer som tradisjonelt har utført disse funksjonene - i hovedsak kvinner.

I praksis er det mange som i en slik situasjon velger markedsarbeid eller en kombinasjon av markedsarbeid og egenarbeid. Vi skal se på noen forskjeller mellom de to typene gjøremål som kan ha betydning for forståelsen spesielt av motivene for å velge hel eller delvis sysselsetting i inntektsgivende arbeid framfor heldags egenarbeid, for en del personer.

Rekrutteringen til husarbeid og morsrolle skjer ved at kvinner gifter seg og får barn. Kriteriet for rekruttering er bare kvinnens kjønn. Det kreves formelt ingen spesielle kvalifikasjoner eller utdanning. Det finnes ingen spesielle kriterier for effektivitet i husarbeidet eller morsrollen. De varer og tjenester hun produserer omsettes ikke i markedet og har ingen

1) Det er ikke en reell rettighet for alle gifte kvinner å stå utenfor arbeidsstyrken, like lite som alle kvinner som har mulighet til det faktisk ønsker å stå utenfor. Heltidsmoren og husmoren er et fenomen vi først og fremst finner i det moderne velferdssamfunnet og også her er utbredelsen av fenomenet sterkt avhengig av husholdningens økonomiske ressurser (se f.eks. Kreps 1971, s. 19).

markedspris. Arbeidet vurderes ikke, og dette sammen med de manglende rekrutteringskriterier gir ikke noe grunnlag for å stipulere verdien av husmoras arbeid i penger. Underholdet er en rettighet hun har i mannens inntekt som vederlag for sin arbeidsinnsats. Hun har ingen lønn i egentlig forstand. Hennes adgang til underholdet er ikke bestemt verken av måten hun utfører arbeidet på, hvor mange timer hun bruker på det eller hvilken utdanning eller andre kvalifikasjoner hun har. Hennes "lønn" er i hovedsak bestemt av ektefellens inntekt.

Dersom valget mellom egenarbeid og inntektsgivende arbeid i hovedsak er en beslutning av økonomisk karakter, vil følgende faktorer influere på beslutningen: verdien for familien av husmoras forventede inntekt i markedet og verdien av hennes arbeid utenfor markedet (for familien). I følge resonnementene ovenfor vil den siste faktoren i hovedsak bestemmes av familiens øvrige inntekter og arbeidsbyrden i hjemmet (f.eks. alderssammensetning og tallet på barn).

Familiens øvrige inntekter påvirker selvsagt også vurderingen av den første faktoren. For familier med svært lav inntekt er det forventede lønnsnivå som må til for at husmora skal gå ut på arbeidsmarkedet, antakelig også lavt, fordi grensenytten av hver ekstra krone er stor. På den annen side må vi anta at det nødvendige forventede lønnsnivå øker desto større verdi familien tillegger hennes arbeid i hjemmet. Verdien av dette arbeidet varierer åpenbart med fase i livssyklusen og er størst i de perioder da det er små barn i familien. I familier med omlag like store arbeidsbyrder og forpliktelser i hjemmet, vil nok den relative verdi som blir tillagt husmoras hjemmearbeid være lavest i de familier som opplevde det sterkeste behovet for større inntekt (Kreps 1971, s. 66).

Den gifte kvinnens valg er ikke et enkelt toveis valg mellom fritid og lønt arbeid, men et treveis valg mellom fritid, lønt arbeid og ulønt husarbeid, som ofte inkluderer omsorg og oppdragelse av barn. Utfallet av dette treveisvalget vil være resultat av en familieavgjørelse. Det avhenger som nevnt ikke bare av husmoras potensielle markedsverdi (forventet lønnsnivå), men også av familiens totale inntektsposisjon, av husmoras produktivitet i egenarbeidet, av prisen på markedssubstitutter for husholdningsgoder/varer og tjenester, og på familiens smak og behag (preferanser) (se Kreps 1971, s. 64 ff og Parnes 1970, s. 3, ff).

Dersom husholdningens økonomiske situasjon er svak nok kan vi vanskelig snakke om et reelt valg. Kreps (1971) hveder at over halvparten av kvinnene på det amerikanske arbeidsmarkedet (og mellom en tredjedel og en fjerdedel av de gifte kvinnene) ikke har hatt anledning til å velge mellom hjemmearbeid og inntektsgivende arbeid (s. 64).

Hvorvidt arbeidet i hjemmet skal være en heldagsbeskjeftigelse eller en bibeskjeftigelse i tillegg til arbeidet i markedet, og hvor godt det skal lønnes, er med andre ord avhengig av ektefellens inntekt.

Vi har antatt at familieøkonomiske motiv er en viktig forklaringsfaktor når gifte kvinner tar inntektsgivende arbeid. Antakelsen har støtte i to typer iakttagelser: for det første har kvinner som er gift med menn i de laveste inntektsklassene, ofte inntektsgivende arbeid. For det andre oppgis ofte økonomiske motiv av kvinner som blir spurt om grunnene til at de har tatt slikt arbeid.

Det er sannsynlig at det i dag er relativt færre enn tidligere som arbeider fordi det i absolutt forstand er en økonomisk nødvendighet. Imidlertid må det antas at aspirasjonsnivået stiger i takt med stigende velstand, slik at en stigning i gjennomsnittsfamiliens disponible inntekt ikke nødvendigvis innebærer at avstanden mellom aspirasjoner og ressurser minker. Den levestandard som husmoras inntekt i dag bidrar til å opprettholde, kan oppleves som et like sterkt motiv som tidligere tiders økonomiske nød (Johansson 1968).

Husmoras tilknytning til arbeidsmarkedet representerer også en forsikring for familien dersom ektemannens inntektsevne skulle bli redusert eller falle helt bort, ved arbeidsløshet etc. Også i tilfelle hvor det familiøkonomisk sett ikke for tiden er nødvendig at begge ektefeller har inntektsgivende arbeid, er det rimelig å tro at det økonomiske motivet kan være betydningsfullt. Forsikringsaspektet, det vil si kvinnens potensielle evne til å forsørge seg

selv ved bortfall av ektefelles inntekt (f.eks. ved død eller skilsmisse), er i mindre grad avhengig av familiens nåværende økonomiske situasjon. Det kan også være et sterkt motiv å ville frigjøre seg fra en situasjon hvor hennes økonomiske ressurser er helt avhengig av ektefelles inntekt og innstilling.

På tross av at deltakelse på arbeidsmarkedet for kvinner med familieforpliktelser ofte medfører at de gjør to jobber (Kreps 1971, s. 77, Dahlström og Liljeström 1962, s. 82, Lingsom 1975, Ahrne 1971), har det alltid deltatt kvinner som økonomisk sett har hatt et reelt valg mellom ute- og hjemmearbeid. Noen mulige forklaringer er antydning foran: en positiv sammenheng mellom endring i kjøpekraft og endring i aspirasjonsnivå og/eller eksistensen av et ønske om økonomisk selvstendighet/likestilling i forhold til ektefellen.

Men deltakelse i inntektsgivende arbeid er også antatt å gi andre belønninger: anseelse, innflytelse, et sosialt kontaktnett, muligheter for evneutnyttelse og personlig utvikling og en følelse av å være nyttig. Den siste typen belønning er klarere symbolisert ved arbeidsinntekten enn ved de mer diffuse og tilfeldige belønninger som knytter seg til husarbeidet og omsorgsarbeidet som samfunnsmessig bidrag.

Dersom arbeid i markedet gir belønninger i tillegg til arbeidsinntekten, er det ingen grunn til å tro at kvinner i mindre grad enn menn skulle ønske å få del i disse belønningene. Kvinnens ønsker i denne retningen kan imidlertid komme i konflikt med andre familiemedlemmers interesser, hennes egne holdninger til oppgavene som mor/husmor og dessuten kunne oppveies av hennes ønsker om de belønninger som den tradisjonelle kvinnerollen gir.

Statistisk Sentralbyrås undersøkelse fra 1969 om "ønsker og behov for sysselsetting blant gifte kvinner" (Statistisk Sentralbyrå 1969) gir noe informasjon om hvilke motiver som kan ha betydning for om gifte kvinner skal tilby sin arbeidskraft. Av de ikke yrkesaktive gifte kvinnene som var med i undersøkelsen, svarte ca. 40 prosent at de "hadde tenkt" å gå ut i arbeidslivet. Vi siterer fra (daværende) Likelønnsrådets rapport om undersøkelsen (Likelønnsrådet 1970, s. 3-4):

"De gifte kvinnene som hadde tenkt på å gå ut i yrkeslivet ble spurt om sine viktigste grunner for eventuelt å ta arbeid utenfor hjemmet. De hyppigst nevnte årsaker var:

1. kontaktbehov, som ble oppgitt av over halvparten av kvinnene,
2. ønske om egne penger, nevnt av en tredjedel,
3. at de ikke trivdes med bare husarbeid, nevnt av 23 prosent, og
4. at de måtte ha større inntekter i husholdningen, oppgitt av 21 prosent av kvinnene.

Nødvendigheten av større inntekt i husholdningen var den hyppigst nevnte årsak blant kvinner med de laveste inntekter i familien. Ønsket om egne penger var også nevnt relativt oftere i de lavere inntektsgrupper og avtok gradvis med inntekten.

Med økende inntekt i familien var det på den annen side en økende del av kvinnene som oppgav som viktigste årsak kontaktbehov, og at de ikke trivdes med bare husarbeid.

Blant kvinner i de høyeste familieinntektsgrupper (kr 40 000 og over) spilte de økonomiske behov liten rolle som motiv for yrkesarbeid, mens kontaktbehovet var den viktigste enkeltårsak.

Det kan nevnes at en større del av kvinnene i denne inntektsgruppen enn i de øvrige, oppga interesse for arbeid og at de ønsket større selvstendighet, som viktigste motiv for yrkesarbeid. Det ser således ut til å skje en forskyvning i motivene for yrkesarbeid med økende inntektsnivå i familien.

For kvinner i de vanligste familieinntektsgrupper, dvs. mellom kr 20 000 - 39 000 i årsinntekt i 1969, viser undersøkelsen at kontaktbehovet spiller en meget stor rolle som motiv for eventuelt yrkesarbeid, dernest ønske om egne penger og at de ikke trives med bare husarbeid. Økonomisk nødvendighet eller sparing til noe bestemt synes å spille mindre rolle for å ta arbeid utenfor hjemmet enn det har vært vanlig å anta".

FAKTA foretok i 1972 en undersøkelse om "holdninger til likestilling i Norge" (FAKTA 1973). I denne undersøkelsen ble "kvinner med arbeidsinntekt" spurt om hva som var "den viktigste grunn til at de hadde lønnet arbeid".

Denne undersøkelsen tyder på at det også blant gifte kvinner som faktisk er i inntektsgivende arbeid, er "kontaktbehovet" og "økonomisk behov" som hyppigst rapporteres som viktigste motiv for deltakelsen på arbeidsmarkedet. Nesten en tredjedel oppgir som viktigste motiv at de "trenger mer inntekt". Drygt en femtedel oppgir "kontaktbehov, treffe andre". Litt under en femtedel oppgir ønske om "økonomisk uavhengighet" som hovedmotiv, henholdsvis 12 og 16 prosent "trives ikke med bare husarbeid" eller har "interesse for arbeid utenfor hjemmet".

Motivasjonen er ofte mer sammensatt enn det en får inntrykk av ved å spørre om "viktigste grunn". Personers innstilling eller holdning til inntektsgivende arbeid er resultatet av ulike motiverende faktorer som kan ha forskjellig styrke. Slike faktorer kan, som vi har nevnt, være av personlig karakter (ønsker om realisering av personlige evner og anlegg, tilfredsstillelse av kontaktbehov, andre sosiale og psykologiske motiv, opplevelsen av egen og andres forventninger) og av økonomisk karakter (konkrete materielle mål, ønske om bedring av husholdningens generelle økonomiske situasjon, ønsker om økonomisk uavhengighet).

De forskjellige motivene kan peke i hver sin retning med hensyn til valget mellom inntektsgivende arbeid og andre aktiviteter.

Identiske innstillinger kan med andre ord være resultat av motiverende faktorer med ulik karakter og styrke. Innstillingene er avhengige av eksistensen til de tilknyttede motiverende faktorer og kan endres dersom disse endres, absolutt eller relativt. Motivene er knyttet til faktiske egenskaper ved personen, familien, omgivelsene og arbeidsmarkedet.

2.3. Restriksjoner på valget mellom egenarbeid og markedsarbeid

Samtidig som omsorgsfunksjoner og husarbeid tradisjonelt har vært "kvinneoppgaver" og et legitimt grunnlag for forsørgelse, i tillegg til eller som alternativ til, arbeid i markedet, fører disse funksjonene i seg selv til at kvinner som utfører dem reduserer sine muligheter til å delta i yrkeslivet. Det er ofte vanskelig å kombinere oppgavene i hjemmet med arbeid utenfor hjemmet uten å stille særlige krav til omgivelsene. På grunn av tidsbegrensningene vil kvinnene ofte være avhengige av et arbeid som ikke er lokalisert så langt fra hjemmet (de er mindre mobile) og/eller en spesiell arbeidstidsordning (deltid, fleksibel arbeidstid etc.). De vil ofte være avhengige av tilgang på ulike typer tjenester som kan erstatte eget omsorgsarbeid, f.eks. muligheter for tilsyns- og omsorgsordninger for barna, leid hjelp til husarbeidet o.l. I tillegg til avhengigheten av slike institusjonelle ordninger, forutsetter deres yrkesdeltakelse en serie praktiske omstillinger i familiens levemåte og livsvaner f.eks. med hensyn til fordelingen av oppgaver i hjemmet. Omstillingen vil kreve en viss grad av tilpasning og samarbeid innen familien. I valget mellom å ha inntektsgivende arbeid eller ikke er de derfor sterkt avhengige av de øvrige familiemedlemmenes behov, synspunkter og rolleidealer.

Arbidsmarkedet er i dag på mange måter ikke organisert slik at det kan møte de krav som følger med en dobbeltstilling som yrkeskvinne og husmor/mor. De institusjonelle og interne familiemessige forhold som kunne bidra til å lempe på disse kravene, ligger også noe tilbake for en ønsket situasjon. Konsekvensen er at kvinner med familieforpliktelser ofte møter et sett med barrierer når de søker en tilknytning til arbeidsmarkedet. Barrierenes styrke og karakter varierer bl.a. med utformingen av det lokale arbeidsmarked, den faktiske familiesituasjonen og personlige ressurser (f.eks. utdanning).

Flere undersøkelser viser hvordan yrkesdeltakingen varierer med personlige og sosiale kjennetegn som kjønn, alder, utdanning, ekteskapelig status, familiestørrelse, barnetall og barnas alder, tilgang til barnetilsyn, bosted etc. (se f.eks. Ljones 1973 og 1977, Kreps 1971 og Parnes 1970 og 1974). Vi har i det foregående hevdet at en rekke av disse kjennemerkene påvirker yrkesdeltakingen ved å definere roller hvor forventningene til yrkesdeltaking varierer fra å bli

betraktet som en selvfølge til å bli sett på som lite ønskelig eller i alle fall ikke nødvendig. Kjennemerkene definerer også de muligheter og hindringer som preger personenes valgsituasjoner og det spekteret av yrker og arbeidsforhold som står på valg. Noen av de samme kjennemerker påvirker også behov og aspirasjoner.

2.4. Ulike tilpasninger på "inntektsarenaen". Betydningen av å være uten inntektsgivende arbeid

Arbeid i markedet kan betraktes som én av flere mulige tilpasninger på "inntektsarenaen"¹⁾. Arbeidet i markedet er og blir den viktigste kilden til inntekt for de fleste hushold under størstedelen av deres eksistensperiode. Både for enkeltpersoner og for flerpersonshushold finnes det imidlertid alternative tilpasninger, for periodisk og mer varig utnyttning. Som vi har sett kvalifiserer omsorg for barn og hjem til forsørgelse av ektefelles inntekt, om enn ikke ubetinget. (Kreps 1971.) Denne ordningen er tradisjonelt i hovedsak tilgjengelig for kvinner. Til en viss grad kan det hevdes at omsorg også for andre familiemedlemmer, f.eks. eldre eller syke, berettiger til forsørgelse - av ektefelle, foreldre eller andre slektninger.

Utdanning er både for menn og kvinner et legitimt grunnlag for å søke forsørgelse ved alternative tilpasninger på inntektsarenaen, f.eks. gjennom foreldre, ektefelle, lån og stipend og, på bestemte betingelser, over sosialbudsjettet. Denne retten er i noen grad begrenset både i varighet og omfang, og er nok mer legitim i enkelte faser av livssyklusen enn i andre.

Etter en viss alder er pensjon automatisk et tilgjengelig alternativ til inntektsgivende arbeid. Ulike former for trygd og stønader er også en aktuell tilpasning på inntektsarenaen før oppnådd alminnelig pensjonsalder. Trygdesystemet skal fange opp personer uten arbeidsmuligheter og personer med nedsatt arbeidsevne p.g.a. sykdom eller skade. For å oppnå slik trygd kreves som regel ingen ytelser av mottakeren. (Vi ser da bort fra arbeidsløshetsstrygd.) Tvertimot krever trygdemottakerrollen at innehaveren i minst mulig grad er i stand til å utføre normale arbeidsaktiviteter. Desto mindre arbeidsfør man er, jo mer legitim framstår denne formen for forsørgelse²⁾. "Alvorsgraden" eller "størrelsen" på den medisinske uførhet som kreves for å oppnå uførepensjon vil, absolutt sett, variere individuelt og regionalt (Kolberg 1975). Når det skal avgjøres hvorvidt den enkelte fyller lovens vilkår, skal det tas utgangspunkt i personens individuelle ervervsmessige muligheter (Brofoss og Eskeland 1975, s 192).

Denne formen for forsørgelse har fått stadig større betydning gjennom hele 1960-åra og i 70-åra. Særlig aksellererte tallet på uførepensjonister fra 1969 og fram til 1972, da aldersgrensen for folketrygdens alderspensjon ble satt ned med tre år (Brofors og Eskeland 1975, figur 1). Tap av ervervsevne i forhold til bestemte yrker eller oppgaver, innebærer imidlertid ikke nødvendigvis at personene behøver å ha generelt lav ervervsevne eller at deres generelle arbeidsmotivasjon faller bort. Når det gjelder uføretrygden, er det etter hvert godt belagt at den delvis fungerer som en arbeidsledighetstrygd (se referanser i Foss 1976, s. 15). Det er også påvist at rettsreglene og det sosiale miljø kan virke som en bremse på veien tilbake til yrkeslivet for personer som har oppnådd uføretrygd (Brofoss og Eskeland 1975, s. 179 f.f.). Videre blir det hevdet at den generelle utviklingen på arbeidsmarkedet øker arbeidsgivernes motstand mot å rekruttere arbeidskraft med under gjennomsnittlig produksjonsevne, noe som fører til at syke, arbeidsuføre og eldre i stigende grad får problemer med å oppnå eller bevare sysselsetting (se f.eks. Meidner 1975).

1) Arenabegrepet er etter hvert blitt et grunnbegrep i levekårs- og mobilitetsforskningen. Det er innført av Coleman (1971). En redegjørelse for arenabegrepet finnes hos Foss et.al. (1974). Begrepet "inntektsarena" er lånt fra Hanisch (1976 a). 2) Problemer i forholdet mellom rollene som trygdet og sysselsatt er inngående drøftet av Brofoss og Eskeland (1975), Berglund (1976) og Wadel (1973). Se også Hanisch (1976).

Andre former for offentlige overføringer gis både som alternativ til og som tillegg til arbeidsinntekten, f.eks. barnetrygd, sosialhjelp, bostøtte etc.

En vurdering av "hva det innebærer" for personene selv ikke å ha inntektsgivende arbeid, må ta utgangspunkt i hvilke alternativer som er tilgjengelige for dem på inntektsarenaen. Det aktuelle og potensielle forholdet til arbeidsmarkedet vil høyst sannsynlig variere sterkt mellom personer med forskjellig tilpasningsform. Det gjelder både m.h.t. muligheten og ønskeligheten av å ta inntektsgivende arbeid og eventuelt ønsket tilknytningsform til arbeidsmarkedet.

Misnøye med den aktuelle tilpasningsformen fører imidlertid ikke til at inntektsgivende arbeid automatisk framstår som det mest ønskede eller gunstige alternativet. Økte trygdesatser, høyere stipend og studielån, endrede skatteregler og lignende justeringer i andre deler av inntektsarenaen, kan være like aktuelle løsninger.

Som vi pekte på i kapittel 2.2., er det ikke bare den aktuelle økonomiske situasjon som har betydning for vurderingen av personers forsørgelse, men også egenskaper ved selve forsørgelsesmåten. Når det gjelder de forskjellige trygdemottakerroller, må vi bl.a. ta i betraktning virkningen av holdninger og verdier hos den øvrige befolkning, kfr. debatten om "trygdemisbruk" (Kolberg 1975). Enkelte tilpasningsformer har liten legitimitet i enkeltes øyne og fører til en viss grad an stigmatisering.

Betydningen av å være uten inntektsgivende arbeid er ikke bare avhengig av egenskaper ved den alternative forsørgelsesformen. I kapittel 2.2. har vi hevdet at selve deltakelsen på arbeidsmarkedet, direkte eller indirekte, kan være belønnende utover selve arbeidsinntekten. Det har derfor betydning hvilke alternative aktiviteter til inntektsgivende arbeid som er aktuelle og hvordan disse blir vurdert i forhold til ulike former for markedsarbeid (det kan dreie seg om omsorgsfunksjoner, utdanning, rene fritidsaktiviteter, hobbyer).

Vurderingen både av alternative aktiviteter, inntekter og inntektsformer varierer antakelig sterkt og delvis uavhengig av faktiske forskjeller. Faktorer som aspirasjonsnivå og preferansestruktur virker i tillegg til og i vekselspill med den faktiske situasjonen og med personlige egenskaper og vurderinger.

Vurderingen av "ønskeligheten" av å ta inntektsgivende arbeid for personer utenfor arbeidsstyrken, vil derfor bli utilstrekkelig uten kjennskap også til individenes egne vurderinger og de atferdsmessige konsekvensene de tar av sine vurderinger. Dette synspunktet og de metodiske og tolkingsmessige problemer som er knyttet til det, vil stå sentralt i den empiriske delen av rapporten.¹⁾

3. Målpopulasjonen

3.1. Definisjon og drøfting

I AKU regnes personer som "sysselsatte" når de oppgir at de utførte minst en times inntektsgivende arbeid i undersøkelsesuken (for familiearbeidskraften 10 timer), eller at de var midlertidig fraværende fra slikt arbeid. "Arbeidsstyrken" består i tillegg til disse av personer

1) Forholdet mellom den faktiske situasjon, personenes innstillinger og atferd og ulike definisjoner av arbeidsløshetsbegrepet, er drøftet i Foss 1976, kap. 1 og 2. Se også Foss 1976 a, kap. 3.3. og Foss 1976 b, kap. 3.2. og 4.3. Arbeidsløshetsbegrepet er også drøftet i Grahm 1973, s. 232-237 og i Sjøberg og Lundquist 1971, kap. 1.2.

som ikke utførte eller var midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid, men som oppgir at de forsøkte å skaffe seg slikt arbeid for undersøkelsesuken, det vil si "arbeidssøkere uten arbeidsinntekt"¹⁾). Arbeidsstyrken består totalt av ca. 1,8 millioner personer (gjennomsnitt 1976).

Målpopulasjonen i denne undersøkelsen er personer ikke i arbeidsstyrken (ca. 1 million personer i gjennomsnitt for 1976).

Valget av denne gruppen som målpopulasjon er i hovedsak begrunnet ut fra praktiske hensyn. Skillet mellom personer i og utenfor arbeidsstyrken er nokså tilfeldig for begge hovedgruppene i arbeidsstyrken ("sysselsatte" og "arbeidssøkere"). Det lave kravet til deltakelse i inntektsgivende arbeid (minst én time) og den korte referanseperioden (en uke) fører til at "arbeidsstyrken" delvis kan bestå av personer med en svak, kortvarig og/eller tilfeldig tilknytning til arbeidsmarkedet. Noen personer "ikke i arbeidsstyrken" i undersøkelsesuken kan godt tenkes over en noe lengre periode (f.eks. et år) å tilby like mye arbeid og/eller ha en like sterk tilknytning til arbeidsmarkedet, som en del personer i AKU's "arbeidsstyrke". Lang arbeidstid i undersøkelsesuken behøver i og for seg heller ikke å indikere en sterk tilknytning til arbeidsmarkedet. Blant de gifte kvinnene i AKU's arbeidsstyrke er det ca. 36 prosent som arbeidet 21 eller færre timer i undersøkelsesuken. Disse ble spurt om hva de regner som sin hovedsakelige virksomhet. Bare 15 prosent sier at inntektsgivende arbeid er deres hovedsakelige virksomhet. 80 prosent oppgir "husarbeid hjemme" (Statistisk Sentralbyrå 1975, tabell 30). FAKTA har spurt alle kvinner (20-70 år) med arbeidsinntekt om de regner seg som "yrkeskvinner". En snau tredjedel svarer benektende eller ubestemt på spørsmålet og andelen er stigende med synkende ukentlig arbeidstid, til ca. to tredjedeler blant kvinner med arbeidstid 1-19 timer (FAKTA 1973, tabell 34).

Som vi har vist i forrige rapport (Foss 1976 a, kap. 2) er det heller ikke sannsynlig at AKU's arbeidssøkerbegrep makter å avgrense en gruppe som skiller seg særlig fra enkelte andre grupper uten inntektsgivende arbeid når det gjelder tilgjengelighet for arbeidsmarkedet, motivasjon og faktisk atferd med sikte på å skaffe arbeid.

På dette grunnlaget vil vi kunne vente, til en viss grad, å finne tilsvarende "sysselsettingsproblem" blant personer i arbeidsstyrken som vi kan finne blant personer utenfor arbeidsstyrken (i form av ulike former for "undersysselsetting" eller utilfredsstillende tilknytning til arbeidsmarkedet på annen måte). Både fra et ressurs-synspunkt og fra et sosialpolitisk synspunkt er sysselsatte med "for lav" arbeidstid eller med en sporadisk og/eller løs tilknytning til arbeidsmarkedet en minst like interessant gruppe som personer helt uten arbeid i en spesifisert kort periode²⁾.

Disse gruppene betraktes imidlertid allerede som et arbeidstilbud, mens det har vært vanskeligere å finne indikatorer på forholdet til arbeidsmarkedet, og på hvorvidt det kan sies å eksistere et tilbud, blant personer utenfor AKU's arbeidsstyrkebegrep.

For oversiktens skyld gir vi en skjematisk framstilling av AKU's hovedbegreper. Personer som ikke er sysselsatte, er inndelt etter sin "hovedsakelige virksomhet".

1) Avgrensingen av gruppene blir foretatt på noe forskjellig grunnlag f.o.m. 1976. Se strømningsdiagram og spørreskjema henholdsvis for perioden før og etter 1976 i Foss 1976 (vedlegg 1 og 2) og Foss 1976 a (vedlegg 2 og 3). Definisjonene for perioden fram til 1976 er redegjort for i Foss 1976, kap. 3.2. For perioden fra og med 1976, se f.eks. Statistisk Sentralbyrå 1977. Den vesentligste forskjellen gjelder avgrensingen av "familiearbeidskraften". Merk at personer som oppgir "var syk" eller "var arbeidsufør" som "hovedsakelig virksomhet", pr. definisjon ikke kan være "arbeidssøkere" i AKU. 2) Et problem som det også kunne være aktuelt å se på, er om det finnes personer som tilbyr et større arbeidsvolum enn hva de anser som ønskelig, de "oversysselsatte".

I arbeidsstyrken						Utenfor arbeidsstyrken					
Sysselsatte		Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt									
Syssel- satte i inn- tekts- givende arbeid	Syssel- satte midler- tidig fra- værende fra inn- tekts- givende arbeid ²⁾	Per- soner opp- tatt med hus- arbeid m.v. som søkte arbeid	Skole- elever/ stu- denter som søkte arbeid	Pensjo- nister/ personer sluttet i arbeid som søkte arbeid	Per- soner uten arbeid som søkte arbeid	Per- soner opp- tatt med hus- arbeid hjemme m.v. som ikke søkte arbeid	Skole- elever/ stu- denter som ikke søkte arbeid	Pensjo- nister/ per- soner sluttet i ar- beid som ikke søkte arbeid	Per- soner uten arbeid som ikke søkte arbeid	Per- soner inne til l. gangs mili- tær- eller sivil- arbeids- tjen- este ¹⁾	Syke, arbeids- uførel)

1) Denne gruppen blir ikke stilt spørsmålet om hvorvidt de søkte arbeid for forrige uke.

2) Består bl.a. av personer som er rammet av "ufrivillig permittering", "mangel på oppdrag" og "arbeidsstans p.g.a. tekniske forhold og værforhold". Disse blir ikke spurt om hvorvidt de søkte arbeid for forrige uke.

3.2. Omfang og lokalisering: Hvilke grupper har lav yrkesdeltaking?

Vi skal undersøke hvilke grupper som har lav yrkesdeltaking og fastslå omfang og sammensetning av målpopulasjonen. Spørsmålet om hvilke faktorer som forklarer observert yrkesdeltaking, ligger utenfor målsettingen til dette prosjektet. Slike analyser er bl.a. utført av Ljones (1973 og 1977). Vi er i denne rapporten interessert i å belyse livssituasjonen og forholdet til arbeidsmarkedet hos personer utenfor arbeidsstyrken (se kapittel 1).

Ca. en million personer i alderen 16-74 år er utenfor arbeidsstyrken etter AKU's definisjon. Dette er ca. 36 prosent av alle personer i denne alderen. Størst andel som ikke er i arbeidsstyrken har de før gifte kvinnene (ca. 60 prosent). Tallmessig er dette imidlertid den minste gruppen (ca. 90 tusen). Blant gifte og ugifte kvinner er i underkant av halvparten utenfor arbeidsstyrken (henholdsvis 49 og 46 prosent). De gifte kvinnene utgjør den største gruppen utenfor arbeidsstyrken med ca. 460 tusen. Det er ca. 150 tusen ugifte kvinner og i underkant av 300 tusen menn utenfor arbeidsstyrken. Dette er bare en femtedel av alle menn i aldersgruppen.

Tabell 1. Personer utenfor arbeidsstyrken i alder 16-74 år, med forskjellig kjønn og ekteskape-
lig status, i tusen og i prosent av personer i alt i hver gruppe. Årsgjennomsnitt
1976

	Personer utenfor arbeidsstyrken	
	Tusen	Prosent av personer i alt
I alt	1 002	36
Menn	299	21
Kvinner	703	50
Ugifte	150	46
Gifte	461	49
Før gifte	92	60

K i l d e : Statistisk Sentralbyrå 1977.

Diagram 4 i rapport 1 (Foss 1976) viser bl.a. yrkesprosjenter etter kjønn, alder og ekteskapeleg status for kvinner. Diagrammet viser at det for menn er lav yrkesdeltaking i de øvre og nedre aldersgruppene. Fra 25-årsalderen og nesten fram til pensjonsalderen er mellom 80 og 90 prosent av mennene i arbeidsstyrken. D.v.s. at de aller fleste menn utenfor arbeidsstyrken er enten under 25 år (nesten to femtedeler) eller over 66 år (nesten en tredjedel) (Foss 1976, s. 13).

Bare snaut en sjettedel av kvinnene utenfor arbeidsstyrken er under 25 år og ca. en femtedel er over 66 år. Som diagrammet viser har kvinnene med andre ord lav yrkesdeltaking også i de midlere aldersgruppene. Dette gjelder særlig gifte, men også før gifte kvinner. Bare i én aldersgruppe er over halvparten av de gifte kvinnene i arbeidsstyrken (40-49 år). Også ugifte kvinner har jamnt over lavere yrkesprosjenter enn menn.

Tabell 2 viser fordelingen av personer utenfor arbeidsstyrken på grupper etter kjønn, alder og ekteskapeleg status (for kvinner).

Tabell 2. Personer ikke i arbeidsstyrken etter kjønn, alder og ekteskapeleg status. 1 000. 1. kvartal 1976

Alder	I alt	Menn	Kvinner			Før gifte
			I alt	Ugifte	Gifte	
16 - 19 år	159	78	80	77	(3)	:
20 - 24 "	127	63	64	22	30	:
25 - 29 "	93	21	71	10	59	:
30 - 49 "	193	17	176	19	162	29
50 - 59 "	128	23	105		88	
60 - 64 "	90	24	65		50	
65 - 67 "	67	19	48		29	
68 - 69 "	54	23	32	13	18	19
70 - 74 "	132	49	82	15	34	33
I alt	1 042	318	724	168	473	83

Tabellen bekrefter at undersøkelsens målpopulasjon er konsentrert til enkelte grupper. Det er særlig blant gifte kvinner i "middelåra" og ellers blant de eldste og yngste vi finner personer som ikke er sysselsatte eller arbeidssøkere.

Det er først og fremst grupper med et lavt utdanningsnivå som har lave yrkesprosjenter. Tabell 2a viser at andelen av personer som ikke er i arbeidsstyrken, er høyest blant personer med utdanning på ungdomsskolenivå og at andelen synker med stigende utdanningsnivå. Dette gjelder både menn og kvinner, men for menn er tendensen omvendt i aldersgruppen 20-29 år fordi en stor andel i denne gruppen tar langvarig utdanning.

Blant gifte kvinner, som er den langt største av de aktuelle gruppene, er nesten 60 prosent av dem med utdanning på ungdomsskolenivå hverken sysselsatte eller arbeidssøkere i henhold til AKU. Andelen er høy i alle aldersgrupper (lavest blant 40-49 åringene med ca. to femtedeler) (tabell 2b). Andelen er bare snaut halvparten så stor for personer med utdanning på universitets- og høgskolenivå.

Tabell 2a. Personer^{ikke} i arbeidsstyrken i grupper for kjønn, alder og utdanningsnivå, i prosent av personer i alt i hver gruppe. 1. kvartal 1976

Alder	I alt, medregnet uoppgitt	Ungdoms- skole- nivå	Gymnas- nivå 1	Gymnas- nivå 2	Universitets- og høgskole- nivå og over
MENN					
16 - 19 år	60	65	43	32	-
20 - 29 "	27	20	17	35	47
30 - 39 "	4	4	3	2	3
40 - 49 "	4	5	3	4	1
50 år og over	28	37	22	20	12
I alt	23	31	16	19	15
KVINNER					
16 - 19 år	64	66	54	36	100
20 - 29 "	44	60	39	47	31
30 - 39 "	43	55	41	37	22
40 - 49 "	36	38	37	35	26
50 år og over	60	66	55	49	35
I alt	51	60	45	44	29

Tabell 2b. Gifte kvinner ikke i arbeidsstyrken i grupper for alder og utdanningsnivå, i prosent av gifte kvinner i alt i hver gruppe. 1. kvartal 1976

Alder	I alt, medregnet uoppgitt	Ungdoms- skole- nivå	Gymnas- nivå 1	Gymnas- nivå 2	Universitets- og høgskole- nivå og over
16 - 19 år	87	87	87	-	-
20 - 29 "	53	66	56	41	29
30 - 39 "	45	57	45	40	24
40 - 49 "	38	39	39	37	29
50 år og over	58	64	52	54	37
I alt	51	58	49	44	28

Tabell 2c. Gifte kvinner ikke i arbeidsstyrken etter utdanningsnivå og alder. 1. kvartal 1976.
1 000

Alder	I alt, medregnet uoppgitt	Ungdoms- skole- nivå	Gymnas- nivå 1	Gymnas- nivå 2	Universitets- og høgskole- nivå og over
16 - 19 år	4	2	2	-	-
20 - 29 "	87	29	40	12	5
30 - 39 "	94	37	36	10	7
40 - 49 "	68	29	25	6	4
50 år og over	219	132	57	13	5
I alt	471	229	160	40	20

Tallmessig utgjør denne siste gruppen bare ca. 20 tusen gifte kvinner (tabell 2c). Den dominerende gruppen av gifte kvinner utenfor arbeidsstyrken, er den med utdanning på ungdoms-skolenivå og litt høyere (ca. 390 tusen), og som befinner seg i de midlere og øvre aldersklassene.

Det dreier seg, med hensyn til disse kriteriene, med andre ord om personer som ikke synes å tilhøre de grupper som har høyest status og størst muligheter på arbeidsmarkedet.

Vi antar på bakgrunn av drøftingen i kapittel 2, at situasjonen er svært ulik for de forskjellige gruppene. Vurderingen av hvorvidt det kan finnes skjult arbeidsledighet eller et potensielt arbeidstilbud blant personer utenfor arbeidsstyrken, hva dette innebærer for den enkelte, og hvilke betingelser som må endres for at personenes forhold til arbeidsmarkedet evt. skal endres, må derfor også foretas på svært forskjellig grunnlag for de enkelte gruppene.

Dersom vi skal forstå bakgrunnen for den lave yrkesdeltakingen i enkelte befolkningsgrupper, er det bl.a. nødvendig å undersøke hva som karakteriserer de enkelte gruppens situasjon. Utfører personene ulønnede oppgaver av verdi for samfunnet og/eller den enkelte eller den enkeltes husholdning? Er disse oppgavene av en slik karakter og/eller av et slikt omfang at de ikke kan kombineres med inntektsgivende arbeid? Kan de reduseres til fordel for inntektsgivende arbeid eller kan de fordeles annerledes, eventuelt utføres av andre? Foreligger det personlige egenskaper som gjør sysselsetting vanskelig oppnåelig eller lite ønskelig (funksjonshemming, sykdom, alderdom)?

Vi kan ikke besvare alle disse spørsmålene i denne rapporten. Vi skal i neste kapittel ta for oss de opplysninger AKU gir som kan belyse personenes livssituasjon og gjøremål. Disse målene har en del svakheter og mangler for vårt formål, som vil bli drøftet underveis.

Også denne typen informasjon er imidlertid et utilstrekkelig grunnlag for en vurdering av ønskeligheten, sannsynligheten og betingelsene for å delta i inntektsgivende arbeid blant de gruppene vi behandler. Siste del av rapporten tar derfor for seg noen andre typer data og gir en vurdering av disse.

4. Livssituasjon, gjøremål og forholdet til arbeidsmarkedet

4.1. Fordeling av livssituasjoner og gjøremål

I AKU før 1976 er det særlig ett spørsmål som til en viss grad karakteriserer personenes situasjoner og umiddelbart indikerer hvilke omstendigheter som bidrar til at en del personer i perioder er borte fra arbeidsstyrken. Det er spørsmålet om personenes hovedsakelige virksomhet i undersøkelsesuken (spm. 12) (stilles til alle personer som ikke er sysselsatte).

I tabell 3 og i diagram 1 har vi fordelt personene etter om de var sysselsatte i undersøkelsesuken og etter "hovedsakelig virksomhet" for dem som ikke var sysselsatte.

En femtedel, tilsvarende nesten 550 tusen personer, oppgir at de "utførte husarbeid hjemme m.v." som hovedsakelig virksomhet. Andelen ligger på mellom drygt en femtedel og drygt en fjerdedel for alle aldersgruppene 25 år og over. Aldersgruppen 30-49 år har over 170 tusen i denne kategorien. Personer i husarbeid hjemme utgjøres i hovedsak av gifte kvinner (475 tusen personer). Om lag halvparten av alle de gifte kvinnene har dette som hovedsakelig virksomhet (tabell 3).

Tabell 3. Personer 16-74 år med forskjellig kjønn og ekteskapelig status, etter om de er sysselsatte og etter hovedsakelig virksomhet. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent

Kjønn/ ekteskapelig status	Syssel- satte	Utførte hus- arbeid hjemme m.v.	Gikk på skole, studerte	Var arbeids- ufør	Var pensjo- nist/ sluttet i arbeid	Annen virk- som- het	I alt	Tallet på personer (1 000)
Alle	60	20	8	6	5	2	101	2 768
Menn	77	1	8	6	5	3	100	1 379
Kvinner	43	39	7	6	4	1	100	1 389
Ugifte kvinner	49	7	30	6	5	3	100	308
Gifte kvinner	43	50	1	4	2	(0)	100	942
Før gifte kvinner ...	37	29	(1)	13	19	(1)	100	139

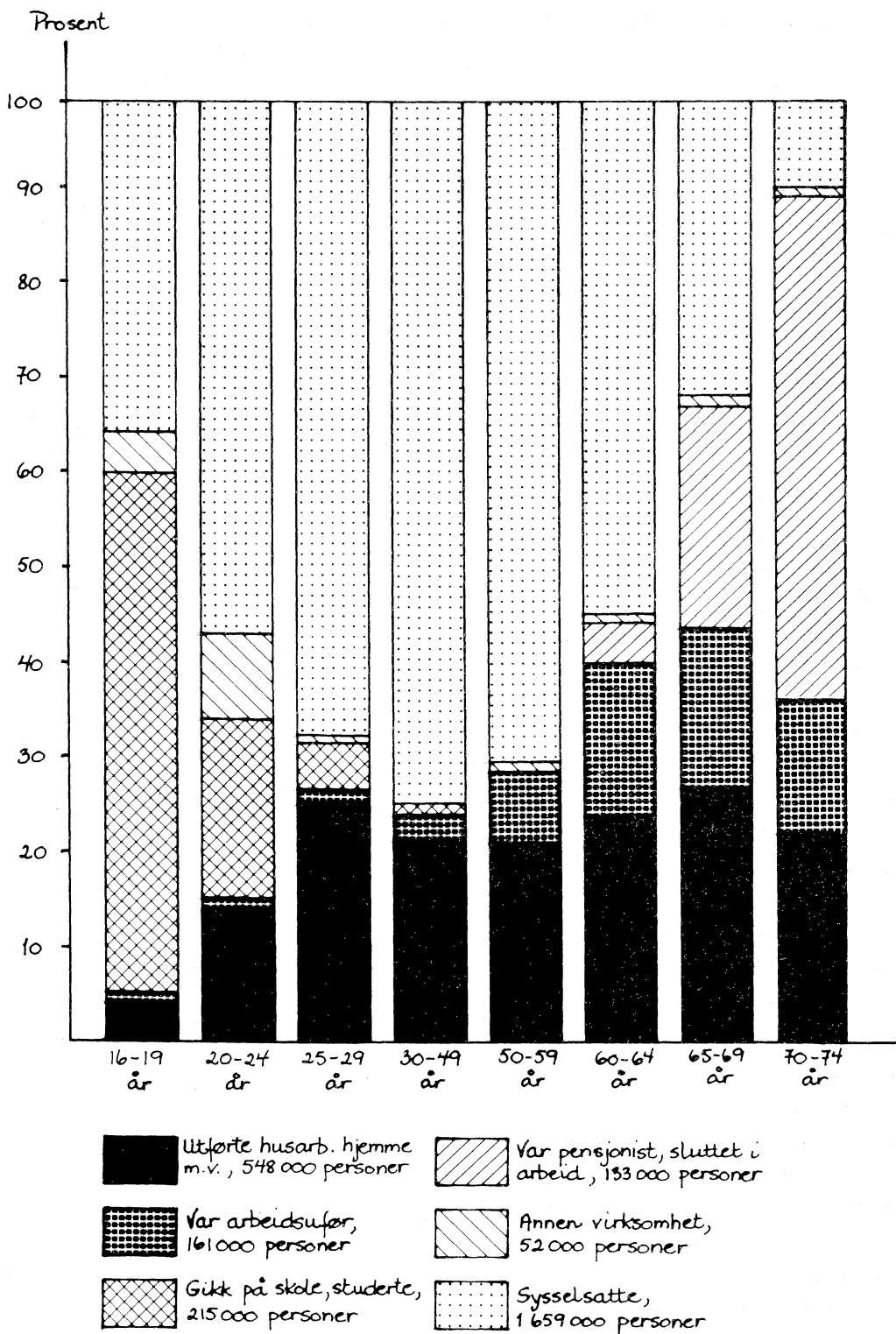
K i l d e : Statistisk Sentralbyrå 1976, tabell 4 og 44.

Blant de helt yngste (16-19 år) er det utdanning/skolegang som er dominerende hovedaktivitet for ikke sysselsatte personer. Utdanning oppgis også av en femtedel av alle 20-24 åringene. I alt er det ca. 8 prosent, tilsvarende ca. 215 tusen personer, som oppgir skolegang/studier som hovedaktivitet. Utdanning kan vanskelig i seg selv betraktes som en "arbeidshindring" selv om det nok kan tenkes personer som begynner på skole eller fortsetter skolegangen hovedsakelig fordi det er vanskelig å få akseptabelt inntektsgivende arbeid. Vanligere er det sannsynligvis at personer under utdanning ønsker inntektsgivende arbeid ved siden av - enten i ferier eller av mer regelmessig art (på kveldstid, i helgene e.l.). Blant personer i alderen 17-25 år som i Levekårsundersøkelsens intervju oppgav som hovedbeskjeftigelse at de "gikk på skole eller studerte", var det en god del som hadde inntektsgivende arbeid ved siden av. Andelen varierte med skoleslag og med kjønn. Ordningen var mest utbredt blant kvinnelige gymnasiaster og blant menn på universitet eller høyskole (ca. en femtedel av begge grupper) (Ringens 1975, tabell 9.1.). På spørsmål om de hadde forsøkt å skaffe inntektsgivende arbeid i løpet av de siste tolv månedene, svarte mellom 30 og 40 prosent bekreftende (Ringens 1975, tabell 9.2.).

Skolegangen ordner personenes tilværelse på en slik måte at de må stille spesielle krav til et arbeidsforhold, f.eks. med hensyn til arbeidstidens lengde, døgn-/ukeplassering etc. På denne bakgrunn kan skolegang/studier oppfattes som en "arbeidshindring". På den annen side er det ikke opplagt at inntektsgivende arbeid er den naturlige løsningen i hvert enkelt tilfelle. Ofte vil ønsket om inntektsgivende arbeid ved siden av skolegangen være økonomisk motivert. Dette motivet kan bl.a. tenkes påvirket ved en endret låne- eller stipendpolitikk for skoleelever og studenter eller andre justeringer på inntektsarenaen.

Blant de eldste er det mest vanlig ikke å oppgi noe "gjøremål" som svar på spørsmålet om hovedsakelig virksomhet. Over to tredjedeler av alle personer i alderen 70-74 år oppgir at de er arbeidsuføre, pensjonister eller har sluttet i arbeid (tilsvarer ca. 100 tusen personer). Også blant 65-69 åringene utgjøres flertallet av de ikke sysselsatte personene av "pensjonister" og "arbeidsuføre". Det finnes en del "arbeidsuføre" i alle aldersgrupper, men tallmessig begynner denne situasjonen å gjøre seg gjeldende først i gruppen 30-49 år. Ca. 6 prosent av alle personer oppgir at de er arbeidsuføre på spørsmålet om hovedsakelig virksomhet. Dette tilsvarende om lag 160 tusen personer. Nesten 75 tusen er under 60 år. Ca. 5 prosent, eller tilsvarende 133 tusen personer, svarer "pensjonist/sluttet i arbeid". Ca. 80 tusen er over 70 år.

Diagram 1. Personer 16-74 år i forskjellige aldersgrupper etter hovedsakelig virksomhet¹⁾. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå 1976, tabell 25 og 45.

- 1) Sysselsatte i inntektsgivende arbeid med arbeidstid 1-21 blir også spurt om sin hovedsakelige virksomhet i undersøkelsesuken. Under en femtedel svarer "inntektsgivende arbeid" (Statistisk Sentralbyrå 1976, tab. 27). Ofte er imidlertid hele gruppen regnet som sysselsatte.

Når det gjelder "arbeidsuførhet" som mulig arbeidshindring, er dette en tilstand som er sterkt relativ bl.a. til størrelse og utforming av det lokale arbeidsmarked. Vi har tidligere hevdet at tap av ervervsevne i forhold til bestemte yrker eller oppgaver, ikke innebærer at personene behøver å ha generelt lav ervervsevne eller at deres generelle arbeidsmotivasjon faller bort.

Når det gjelder pensjonister, blir det ofte understreket at det kan være betydningsfullt også for disse å få delta i arbeidslivet hvis de ønsker det (se referanser hos Foss 1976 a, s. 16) samtidig som de eldre også utgjør en viktig ressurs sett fra hele samfunnets synspunkt. Det er utført sosialmedisinske og andre undersøkelser som synes å vise at det blant de eldre selv kommer til uttrykk et ønske om inntektsgivende arbeid. Levekårsundersøkelsen viser at en betydelig andel av alderspensjonistene deltar i inntektsgivende arbeid (Ringens 1975, tabell 15.2) og at det blant dem som ikke deltar er en del som gir uttrykk for at de ønsker å delta. Andelen synker imidlertid raskt med stigende alder (Ringens 1975, tabell 15,3). Når pensjonistene blir bedt om å gi uttrykk for sin oppfatning av hva som er den viktigste ulempen ved å bli pensjonist, svarer 14 prosent av mennene at de "savner arbeidet/arbeidsmiljøet" (Tvede 1975, tabell 2). Andelen er en god del større i større tettsteder enn i mindre tettsteder og spredtbygde strøk (tabell 11).

På samme måte som blant skoleelever og studenter er det mulig at behov eller ønsker om inntektsgivende arbeid blant arbeidsføre og pensjonister kan være uttrykk for sosiale situasjoner som like gjerne kan tenkes påvirket ved andre tiltak. Det er f.eks. ikke gitt at yrkesdelatking er det mest tilfredsstillende botemiddel for en presset trygde- eller pensjonistøkonomi. Kontakt- og deltakingsmotivet kan også tenkes møtt på andre arenaer enn arbeidsmarkedet.

4.2. Arbeidsaktive og ikke-arbeidsaktive

I motsetning til folketellingen, har ikke AKU noe spørsmål som direkte tar sikte på å kartlegge hvilke aktiviteter/virksomheter intervjupersonene var beskjeftiget med i undersøkelsesperioden. Vi har derfor ikke grunnlag for å avgjøre hvorvidt ikke-sysselsatte personer var arbeidsaktive på andre arenaer eller ikke i undersøkelsesuken. Dette spørsmålet er av stor betydning for en vurdering av hva det egentlig innebærer å være uten inntektsgivende arbeid og således av forholdet til arbeidsmarkedet blant de personer det gjelder (se f.eks. Foss 1976 b).

Ut fra svarene på AKU's spørsmål "Hva gjorde De hovedsakelig i forrige uke" (spørsmål 12), kan vi imidlertid peke ut hvilke personer som på grunnlag av det vi kaller deres hovedsakelige virksomhet kan sies å være "arbeidsaktive" utenfor markedet. Dette gir et minimumstall for personer som kan sies å falle inn under et "arbeidsbegrep" som ikke er avgrenset av kravet til en økonomisk motytelse. Det utgjøres av personer i arbeid i eget hjem (bl.a. omsorgsarbeid og oppdragelse av barn) og av skoleelever og studenter. Det er heller ikke vanlig å regne førstegangs vernepliktstjenestetil "arbeidsmarkedet" selv om de vernepliktige mottar en viss økonomisk godtgjørelse. Personer i slik tjeneste regnes derfor i regelen også som arbeidsaktive utenfor markedet.

De som ikke oppgir noe direkte gjøremål eller virksomhet som svar på spørsmålet, blir regnet for å være ikke-arbeidsaktive. Dette gjelder i hovedsak personer som har svart "var arbeidsufør" eller "var pensjonist/sluttet i arbeid" på spørsmålet om hovedsakelig virksomhet.

Denne klassifiseringen har mange svakheter. Vi har tidligere pekt på at den "hovedsakelige virksomheten" som oppgis, kan være lite representativ for intervjuobjektets samlede aktiviteter i undersøkelsesuken og i liten grad gjenspeile hans/hennes totale livssituasjon. Eventuelle aktiviteter som blir utført i tillegg til den "hovedsakelige" blir ikke registrert. Det blir heller ikke registrert hvorvidt personer som oppgir en arbeidsaktivitet også er arbeidsføre

(evt. trygdet som arbeidsuføre) eller pensjonister. Å være pensjonist eller ufør er ikke noe "gjøremål". Svaralternativene hører egentlig ikke hjemme på dette spørsmålet i det hele tatt og det er i alle fall ikke nærliggende for intervjuobjektet å velge et av disse alternativene dersom det er tvil om hva som karakteriserer hans/hennes situasjon best. Det er grunn til å tro at de fleste gifte kvinner vil være tilbøyelige til å svare "husarbeid hjemme" selv i en situasjon hvor deres uførhet er av en slik art at husarbeidet nødvendigvis må få et minimalt omfang. Gifte kvinner med pensjon vil nok ofte regne seg som husmødre først og fremst. For menn i samme situasjon vil det falle naturligere å nytte karakteristikkene arbeidsufør eller pensjonist selv om de også utførte visse arbeidsaktiviteter i hjemmet. Spørsmål oppfordrer riktignok til å oppgi en aktivitet framfor en tilstand. Likevel tror vi at det, særlig blant menn, er en del som karakteriserer seg selv som ikke arbeidsaktive (uføre, pensjonister) på tross av at de faktisk utførte "arbeidsaktiviteter" i undersøkelsesuken.

Det er altså på grunnlag av personenes utsagn om hva de regner som sin hovedsakelige virksomhet i undersøkelsesuken, at vi i AKU kan trekke skillet mellom "arbeidsaktive" og "ikke arbeidsaktive". Vi vet ikke noe om omfanget av den oppgitte aktiviteten og om vedkommende har utført andre aktiviteter i tillegg. Vi vet lite om karakteren av den oppgitte og ikke noe om karakteren av evt. andre, ikke oppgitte, aktiviteter. Endelig kjenner vi ikke intervjuobjektets helsesituasjon, arbeidsførhet, hvorvidt vedkommende er mottaker av trygd, pensjon, hvordan intervjuobjektet blir forsørget etc.

I tabell 4 viser vi hvordan befolkningen fordeler seg i henhold til denne inndelingen.

Tabell 4. Personer 16-74 år med forskjellig kjønn og ekteskapelig status etter om de er arbeidsaktive og etter aktivitet. Arsgjennomsnitt 1974. Prosent

Kjønn/ ekteskapelig status	Arbeidsaktive				Ikke arbeidsaktive			Tallet på personer (1 000)	
	Alle	I ar- beids- styrken	Ikke i ar- beidsstyrken		Alle	Pen- sjo- nister	Andre		
			I hus- arbeid hjemme m.v.	Andre			I alt		
Alle	89	61	20	8	11	5	6	100	2 768
Menn	88	77	1	10	12	5	7	100	1 379
Kvinner	90	44	39	6	10	4	6	99	1 389
Ugifte kvinner	88	52	7	28	12	5	8	100	308
Gifte kvinner	94	43	51	0	6	2	4	100	942
Før gifte kvinner	67	37	29	0	13	19	14	99	139

K i l d e : Statistisk Sentralbyrå 1976, tabell 3 og 4.

Dersom vi regner med arbeidsaktiviteter både i og utenfor markedet, ser vi at menn og kvinner har en nesten like stor andel som er arbeidsaktive etter denne definisjonen (ca. 90 prosent). Gifte kvinner har den høyeste andelen arbeidsaktive (ca. 94 prosent). Forskjellene mellom menn og kvinner og mellom kvinner med forskjellig ekteskapelig status knytter seg til fordelingen av de arbeidsaktive på arbeid henholdsvis i og utenfor arbeidsmarkedet. Mens det blant de arbeidsaktive mennene er nesten 90 prosent som arbeider i markedet, er det bare halvparten av

de arbeidsaktive kvinnene som gjør det. Lavest andel har de gifte kvinnene (46 prosent). Blant de gifte og før gifte kvinnene er det "husarbeid hjemme" som er den dominerende arbeidsaktiviteten (henholdsvis 54 og 44 prosent av de arbeidsaktive) (tabell 5).

Tabell 5. Arbeidsaktive og ikke arbeidsaktive personer 16-74 år med forskjellig kjønn og ekteskapelig status, etter aktivitet. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent

	Arbeidsaktive				Tallet på personer (1 000)	Ikke arbeidsaktive			Tallet på personer (1 000)
	I arbeidsstyrken	Ikke i arbeidsstyrken		I alt		Pensjonister	Andre	I alt	
		I husarbeid hjemme m.v.	Andre						
Alle	68	23	9	100	2 460	43	57	100	308
Menn	88	1	11	100	1 215	44	56	100	164
Kvinner	50	44	7	101	1 245	42	58	100	144
Ugifte kvinner	59	9	32	100	270	37	63	100	38
Gifte kvinner	46	54	0	100	882	33	67	100	60
Før gifte kvinner ...	56	44	0	100	93	59	41	100	46

K i l d e : Statistisk Sentralbyrå 1976, tabell 3 og 4.

4.3. Tilpasning hos personer utenfor arbeidsstyrken

Vi har vist både omfang og lokalisering av målpopulasjonen og dessuten antydning av hvilke omstendigheter som karakteriserer og kanskje er med å bestemme ulike gruppers forhold til arbeidsmarkedet. I det følgende skal vi holde de arbeidsaktive i markedet og arbeidssøkerne (med unntak av to figurer) utenfor. Tabell 6 og 7 viser således hvordan personer ikke i arbeidsstyrken (målpopulasjonen) fordeler seg med hensyn til aktivitet eller tilstand.

Tabell 6. Personer ikke i arbeidsstyrken 16-74 år med forskjellig kjønn og ekteskapelig status, etter om de er arbeidsaktive og etter aktivitet. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent

	Arbeidsaktive			Ikke arbeidsaktive			I alt	Tallet på personer (1 000)
	Alle	I husarbeid hjemme m.v.	Andre	Alle	Pensjonister	Andre		
Alle	72	51	20	28	12	16	99	1 084
Menn	47	4	44	53	23	29	100	312
Kvinner	81	70	11	19	8	11	100	772
Ugifte kvinner	74	16	59	26	9	16	100	148
Gifte kvinner	89	89	0	11	4	7	100	539
Før gifte kvinner	47	47	0	53	31	22	100	87

K i l d e : Statistisk Sentralbyrå 1976, tabell 3 og 4.

Tabell 7. Arbeidsaktive og ikke arbeidsaktive personer utenfor arbeidsstyrken, 16-74 år med forskjellig kjønn og ekteskapelig status, etter aktivitet. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent

	Arbeidsaktive				Ikke arbeidsaktive			
	I hus- arbeid hjemme m.v.	Andre	I alt	Tallet på per- soner (1 000)	Pen- sjon- ister	Andre	I alt	Tallet på per- soner (1 000)
Alle	71	29	100	776	43	57	100	308
Menn	7	93	100	148	44	56	100	164
Kvinner	86	14	100	628	42	58	100	144
Ugifte kvinner	21	79	100	110	37	63	100	38
Gifte kvinner	100	0	100	479	33	67	100	60
Før gifte kvinner	100	0	100	41	59	41	100	46

K i l d e : Statistisk Sentralbyrå 1976, tabell 3 og 4.

Det går fram at over 70 prosent kan regnes som arbeidsaktive ifølge kriteriene foran (47 prosent av mennene og 81 prosent av kvinnene). Av de gifte kvinnene utenfor arbeidsstyrken er nesten 90 prosent arbeidsaktive (tabell 6). Alle de arbeidsaktive gifte og før gifte kvinnene utenfor arbeidsstyrken er opptatt med husarbeid hjemme. Blant menn og ugifte kvinner er andre virksomheter dominerende (i hovedsak skolegang og studier) (tabell 7).

Til slutt i dette kapitlet har vi sett på hva som karakteriserer livssituasjonen til forskjellige aldersgrupper av kvinner og menn som ikke er sysselsatte¹⁾, se diagram 2 og 3. Det er fremdeles bare snakk om hva intervjuobjektet oppgir som sin hovedsakelige virksomhet.

Diagram 3 viser at ikke sysselsatte menn over 30 år i liten grad er arbeidsaktive. Arbeidsaktivitetene for ikke sysselsatte menn består i hovedsak av skolegang/studier og delvis vernepliktstjeneste (gjelder aldersgruppen 20-24 år). En helt ubetydelig andel i de fleste aldersgruppene sier at "husarbeid hjemme" var deres hovedsakelige virksomhet. For de over 30 år er det sykdom og arbeidsuførhet som karakteriserer situasjonen for de fleste til pensjonistene begynner å dominere bildet. Pensjonistene/de som har sluttet i arbeid finner vi fra femtiårsalderen med økende andel fram til den alminnelige pensjonsalder, da de blir den helt dominerende gruppen. I de midlere aldersgruppene (og delvis blant de yngste) er det en del som sier at de "var uten arbeid" eller var "opptatt med annet" uten å oppgi noen bestemt aktivitet eller omstendighet.

Blant de ikke sysselsatte kvinnene er det et stort flertall som, på grunnlag av sine utsagn, kan klassifiseres som arbeidsaktive helt fram til pensjonsalderen (diagram 2). Også etter oppnådd pensjonsalder oppgir nesten halvparten at de er arbeidsaktive med "husarbeid hjemme". Fram til 25-årsalderen er skolegang den dominerende aktiviteten. Sykdom/arbeidsuførhet er en karakteristikk som begynner å gjøre seg gjeldende allerede fra 25-årsalderen. Fra ca. 60-årsalderen er det en jamn økning i andelen som er pensjonister/sluttet i arbeid.

Som vi viste i kapittel 4.2. er det rimelig å regne med noen systematiske forskjeller i rapporteringen hos henholdsvis kvinner og menn. Når f.eks. nesten halvparten av kvinnene over pensjonsalderen er arbeidsaktive, mens bare ca. en tyvendedel av mennene er det, er det lite sannsynlig at dette gjenspeiler reelle forskjeller i aktivitetsnivå og kanskje heller ikke i aktivitetssevne.

1) Vi har her nyttet gjennomsnittstall for 1976. Diagrammene inneholder også arbeidssøkere uten arbeidsinntekt. Disse utgjør ca. 31 tusen personer i gjennomsnitt for 1976 eller ca. 3 prosent av tallet på personer i diagrammene.

Diagram 2. Ikke sysselsatte kvinner med forskjellig alder, etter aktivitet. 1. kvartal 1976. Prosent.

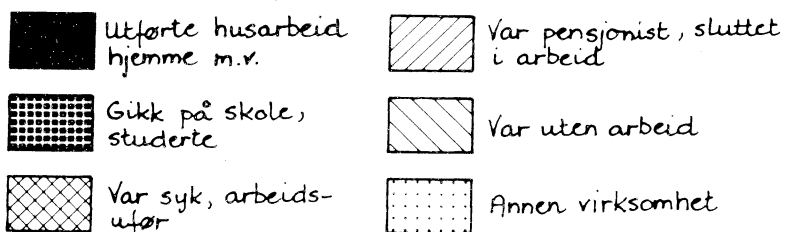
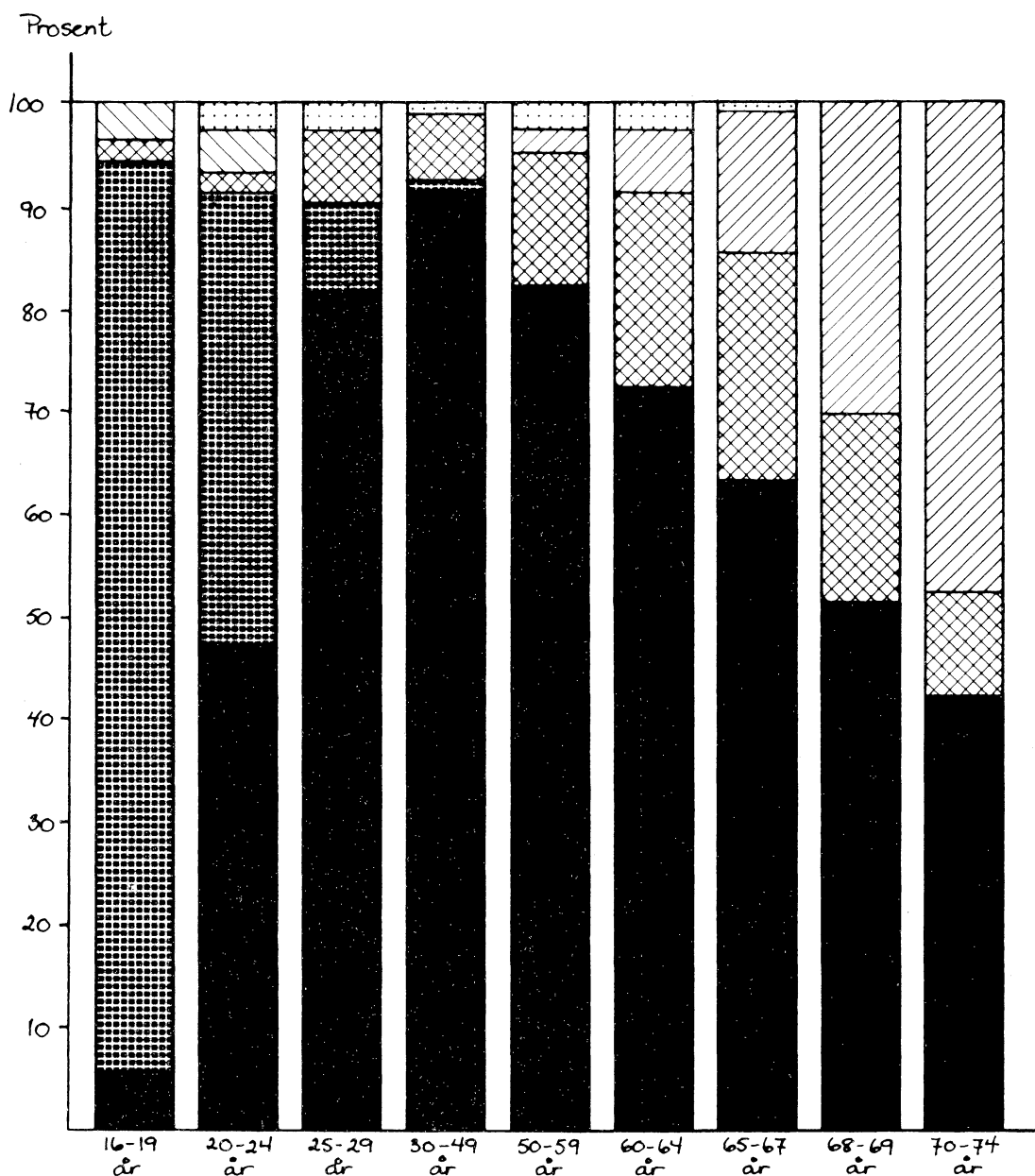
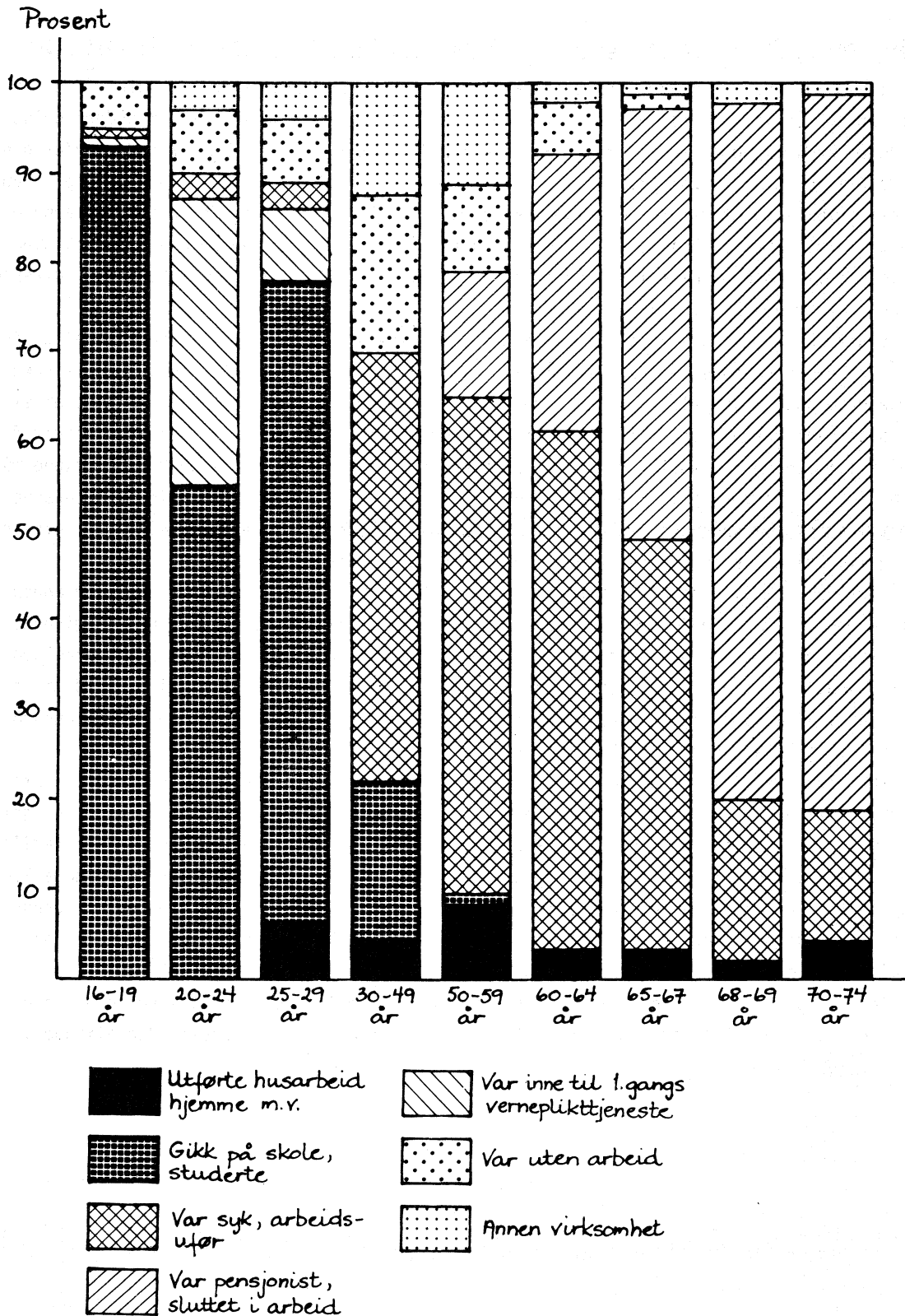

Diagram 3. Ikke sysselsatte menn med forskjellig alder, etter aktivitet. 1. kvartal 1976. Prosent

Tallene gir som sagt svært mangelfull informasjon om den samlede tidsnyttning og om livssituasjonen til disse personene. Det kan finnes uføre personer blant personer med "husarbeid hjemme" som hovedsakelig virksomhet, samtidig som "arbeidsuføre" og "pensjonister" godt kan være arbeidsaktive og/eller være ervervsdyktige i mange sammenhenger (se også Foss 1976 a, kap. 3.2.).

4.4. Begrunnelse for ikke å søke arbeid i undersøkelsesuken. Sammenheng med livssituasjon

I AKU før 1976 blir personer utenfor arbeidsstyrken med unntak for "arbeidsuføre" og "vernepliktige" stilt spørsmål om viktigste grunn til at de ikke søkte arbeid i undersøkelsesuken. "Arbeidsuføre" og "vernepliktige" blir heller ikke spurt om de søkte arbeid i undersøkelsesuken og faller derfor også pr. definisjon utenfor AKU's vanlige arbeidsløshetsbegrep. Tabell 3.4 i Foss 1976 viser at det for dem som får spørsmålet om grunn til at de ikke søkte arbeid, er et godt samsvar mellom hva de svarer her og hva de oppgir som sin hovedsakelige virksomhet. Det er imidlertid også endel som oppgir grunner til ikke å søke arbeid som ikke henger direkte sammen med det hovedsakelige gjøremålet.

Blant annet på bakgrunn av de svakheter som hefter ved kjennemerket "hovedsakelig virksomhet", har vi laget en enkel tabell som viser sammenhengen mellom viktigste grunn til ikke å søke arbeid og noen livssyklus- og husholdningskjennemerker (tabell 8). Kjennemerkene er slike som har betydning for personens situasjon m.h.t. omfang og karakter av egenarbeid, behovet for service og tilpasning i husholdningen og i omgivelsene. Variasjoner i disse kjennemerkene må forventes å føre til forskjeller også når det gjelder muligheter og beskrankninger i personenes forhold til arbeidsmarkedet og hvordan de selv opplever dette forholdet. Tabellen tar særlig for seg gifte kvinner siden dette er den langt største gruppen.

Personer som vi i tabellen har betegnet som "motløse", mener at de av en eller annen grunn ikke kan få et passende arbeid eller de synes de er for gamle til å ta inntektsgivende arbeid. Tabellen viser at det er særlig for menn og før gifte kvinner at denne begrunnelsen har noen betydning. Blant gifte kvinner er det bare 12 prosent som er "motløse" i forhold til arbeidsmarkedet. Over tre fjerdedeler av de gifte kvinnene oppgir at de er "opptatt av husarbeid hjemme" som viktigste grunn til ikke å søke arbeid.

Tabellen viser ellers at den oppgitte viktigste grunnen til ikke å søke arbeid i stor grad gjenspeiler de gifte kvinnes familiesituasjon. "Husarbeid" er oppgitt hyppigst av gifte kvinner 25-39 år og avtar så i de høyere aldersklasser. I de lavere aldersgruppene er familiens behov for hjemmeproduerte varer og tjenester størst og husmorrollen lar seg vanskeligere kombinere med inntektsgivende arbeid enn i andre faser. Andelen som oppgir "husarbeid" som grunn øker med tallet på personer i husholdningen og med tallet på barn under 16 år. Andelen er størst blant gifte kvinner med førskolebarn i husholdningen.

Andelen som er "motløse" i forhold til arbeidsmarkedet, øker med alderen, men denne situasjonen gjør seg altså gjeldende også blant personer som ikke har passert den alminnelige pensjonsalderen.

Tabell 8. Personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾ i forskjellige grupper, etter viktigste oppgitte grunn til at de ikke søkte arbeid i undersøkelsesuken. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent

	Viktigste grunn til ikke å søke arbeid			I alt	Tallet på personer som svarte
	Opptatt av husarbeid hjemme	"Motløse" ²⁾	Gikk på skole, studerte, annen grunn		
Alle	47	20	33	100	3 172
Menn	2	33	65	100	724
Kvinner	60	16	24	100	2 448
Ugifte kvinner	11	14	75	100	414
Gifte kvinner	76	12	12	100	1 767
Før gifte kvinner	31	47	22	100	268
Gifte kvinner 16 - 24 år	79	2	19	100	106
" " 25 - 29 "	87	2	11	100	204
" " 30 - 39 "	86	4	10	100	634
" " 40 - 49 "	78	7	15	100	343
" " 50 - 59 "	72	15	13	100	176
" " 60 - 66 "	56	34	10	100	166
" " 67 - 74 "	40	51	9	100	127
Gifte kvinner i husholdninger med:					
2 eller færre personer	61	24	15	100	545
3 personer	75	11	14	100	361
4 "	85	4	11	100	430
5 "	88	4	8	100	268
6 eller flere personer	90	4	6	100	163
Gifte kvinner i husholdninger med:					
0 barn under 16 år	65	21	14	100	827
1 " " " "	81	5	14	100	299
2 " " " "	87	4	9	100	360
3 " " " "	91	3	6	100	193
4 eller flere barn under 16 år	92	3	5	100	88
Gifte kvinner i husholdninger med barn under 16 år og med yngste barn i aldersgruppen:					
0 - 2 år	88	3	9	100	214
3 - 6 "	88	3	9	100	294
7 - 10 "	84	6	10	100	177
11 - 15 "	81	6	13	100	156

1) Unntatt "vernepliktige" og "uføre". 2) "Motløse" (inspirert av det engelske uttrykket "discouraged") omfatter her personer som svarte "Regnet ikke med å få arbeid innen yrket eller i nærheten av bostedet", "Mangler nødvendig utdanning eller yrkesopplæring", "Arbeidsgiverne synes at jeg er for gammel/ung" eller "Syns selv jeg er for gammel".

Det AKU-skjemaet som er tatt i bruk fra og med første kvartal 1976, har fått med et spørsmål om hvorvidt ikke sysselsatte personer (personer utenfor arbeidsstyrken pluss arbeids-søkere) har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de siste 12 måneder. Hvis vi holder arbeids-søkerne utenfor, er det ca. 36 prosent av ikke sysselsatte menn og ca. 20 prosent av ikke sysselsatte kvinner som har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de siste 12 månedene forut for intervju tidspunktet (1. kvartal 1976) (tabell 9). For menn utenfor arbeidsstyrken er andelen som har hatt arbeid i 12-månedersperioden, lavest blant dem som oppgir at hovedsakelig virksomhet var "var syk, arbeidsufør" eller "var pensjonist/sluttet i arbeid". Blant de øvrige gruppene av menn, har henholdsvis ca. 48, 56 og 69 prosent vært tilknyttet arbeidsmarkedet i løpet av de siste 12 månedene. I alt har ca. 102 tusen av mennene hatt inntektsgivende arbeid, hvorav 70 prosent gikk på skole/studerte i undersøkelsesuken.

Tabell 9. Personer utenfor arbeidsstyrken som har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de siste 12 måneder, etter kjønn og hovedsakelig virksomhet. I tusen og i prosent av personer utenfor arbeidsstyrken i alt i hver gruppe. 1. kvartal 1976

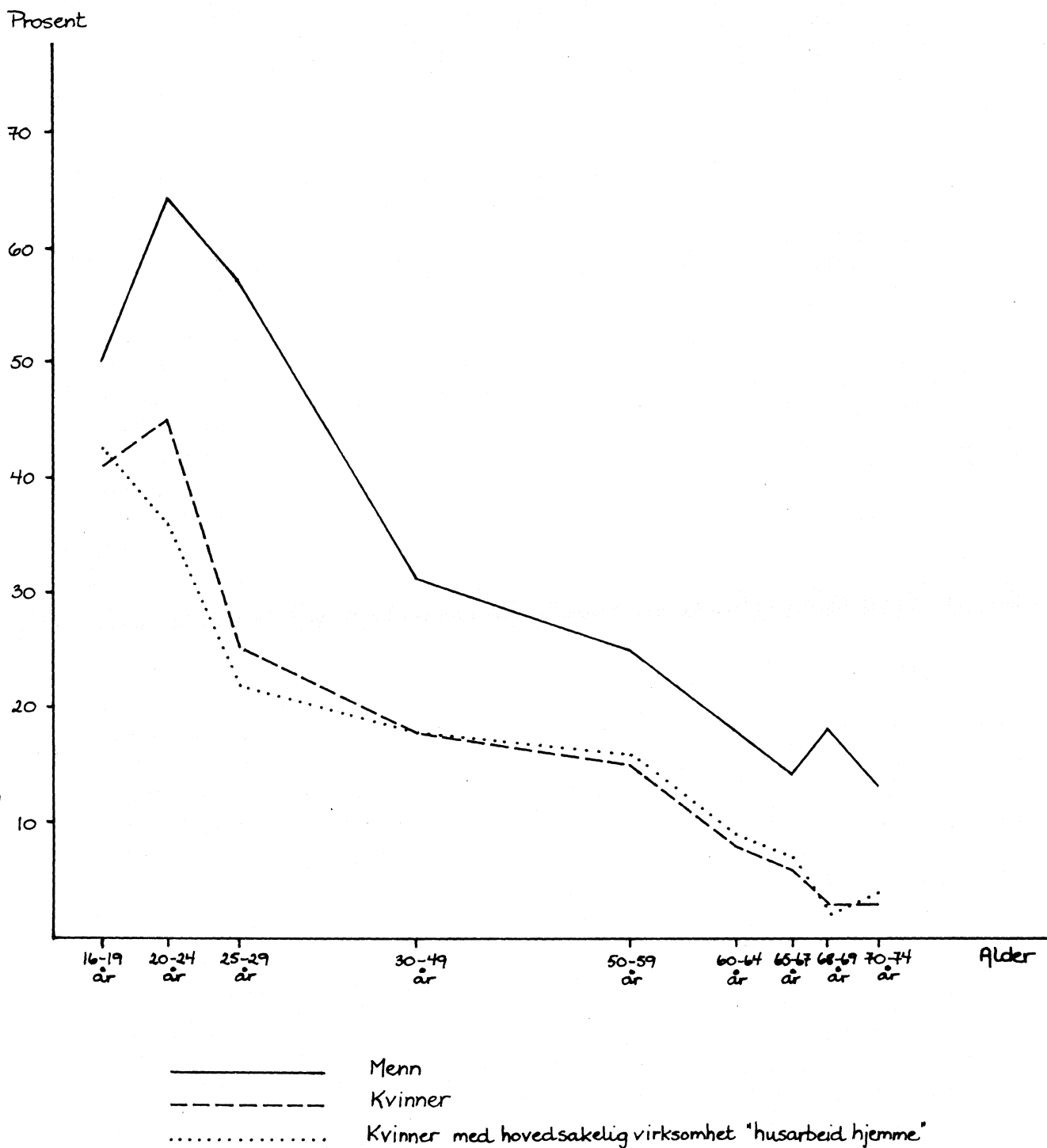
	Utførte husarbeid hjemme		Gikk på skole, studerte		Var syk, arbeidsufør		Var pensjonist/sluttet i arbeid		Var uten arbeid, opptatt med annet		Alle	
	Tu-sen	Pro-sent	Tu-sen	Pro-sent	Tu-sen	Pro-sent	Tu-sen	Pro-sent	Tu-sen	Pro-sent	Tu-sen	Pro-sent
Kvinner	75	16	48	45	(5)	(7)	(3)	(5)	(2)	(55)	133	19
Menn	(6)	(48)	72	56	(5)	(9)	14	18	(5)	69	101	36

Av de ca. 705 tusen kvinnene utenfor arbeidsstyrken er det ca. 133 tusen eller ca. en femtedel som har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de siste 12 månedene. Som for menn er andelen høy for personer med skolegang/studier som hovedsakelig virksomhet. For kvinner som "utførte husarbeid hjemme" er andelen bare ca. 16 prosent. Tallmessig er dette en gruppe på ca. 75 tusen kvinner. Andelen er raskt avtagende med stigende alder. Dette gjelder også totalt sett både for menn og kvinner (diagram 4).

Blant dem som har hatt inntektsgivende arbeid (ca. 36 prosent av mennene og ca. 20 prosent av kvinnene utenfor arbeidsstyrken), er det av interesse for forståelsen av deres forhold til arbeidsmarkedet hva som var grunnen til at de sluttet i sitt siste arbeidsforhold. I tabell 10 har vi bare sett på totaltallene for menn og kvinner når det gjelder deres egne oppgitte grunner til at de sluttet (tabellen omfatter også "arbeidssøkere uten arbeidsinntekt").

28 prosent av mennene og 39 prosent av kvinnene oppgir en grunn som har å gjøre med egenskaper ved det arbeidsforholdet de var engasjert i. Den største kategorien her, "sesongarbeid, etc.", gir ingen holdepunkter for å avgjøre om opphøret av arbeidsforholdet var planlagt og frivillig fra intervjuobjektets synspunkt eller ikke. Antakelig rommer denne kategorien endel skoleelever som i løpet av det siste året har hatt ferie- eller andre korttidsjobber (se også tabell 9). Kategorien må imidlertid også romme en god del andre personer siden det for de fleste "feriearbeidende" skoleelever/studentene antakelig er mest nærliggende å svare "videre utdanning" på det aktuelle spørsmålet. Nesten to femtedeler av mennene og nesten en fjerdedel av kvinnene svarer dette.

Diagram 4. Andel av personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾ som har hatt inntektsgivende arbeid siste 12 måneder. 1. kvartal 1976. Prosent.

1) unntatt vernepliktige

Tabell 10. Ikke-sysselsatte menn og kvinner som i løpet av de siste 12 månedene har hatt inntektsgivende arbeid, etter grunn til at de sluttet i sitt forrige arbeid. Prosent. 1. kvartal 1976

	Sesong- arbeid/ annet kort- varig, tidsav- grenset arbeid	Ble opp- sagt/ be- driften nedlagt	Likte ikke arbeidet/ arbeids- forholdene. For lang arbeids- reise/ upassende arbeidstid. Var ikke lønnsomt	Inn- gåelse av ekte- skap/ svanger- skap/ fødsel	Videre utdan- ning	Opp- nådd pen- sjons- alder	Svek- ket helse	Annen grunn	Tallet på personer (1 000)
Menn	25	3	0	-	39	9	5	20	125
Kvinner	31	4	4	10	24	2	5	20	140

Selv om det på grunnlag av de svarene som peker på arbeidsforhold, ikke kan sies at arbeidsmarkedsforholdene er en direkte årsak til at en stor andel av personene sluttet i sitt forrige arbeid, er det heller ikke noe ved svarene som indikerer at tilbaketrekkingen skyldes barrierer av personlig, familiemessig eller institusjonell art. De nevnte gruppene som kan tolkes slik er den tiendedelen av kvinnene som sluttet på grunn av "inngåelse av ekteskap etc." og de kvinner og menn som oppgir "videre utdanning". Det samme gjelder delvis "oppnådd pensjonsalder" og "svekket helse" (14 prosent av mennene og 7 prosent av kvinnene).

Hvorvidt personene har vært i stand til og motivert for å ta arbeid i nærmeste fortid er en viktig indikator på deres forhold til arbeidsmarkedet. Personer i denne situasjonen omfatter nok flere personer utenfor arbeidsstyrken enn de henholdsvis 19 (kvinner) og 36 (menn) prosent som faktisk har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de siste 12 måneder.

Vi antar imidlertid at de som faktisk har hatt slikt arbeid, på en måte er mer "beslektet" med personer i arbeidsstyrken enn dem som ikke har det. Det er rimelig å vente at personer med slik erfaring står "nærmere" arbeidsmarkedet enn personer uten og at dette vil gjenspeiles både i personenes innstillinger til inntektsgivende arbeid (ønske/behov), i deres livssituasjon og i hvilke betingelser som må være tilstede for at de skal søke arbeid. Gruppen med slik erfaring er imidlertid ikke homogen m.h.t. forholdet til arbeidsmarkedet. Dette viser blant annet svarfordelingen på spørsmålet om grunn til at de sluttet i sitt forrige arbeidsforhold (tabell 10).

Opplysninger om personenes faktiske erfaringer på arbeidsmarkedet har således bl.a. tre funksjoner: Opplysningene avdekker, for det første, et evt. "slekteskap" mellom deler av vår målpopulasjon og personer i arbeidsstyrken. For det andre representerer de en objektiv indikator på personenes tilknytning til arbeidsmarkedet. For det tredje vet vi at validiteten av personers selvpredikasjoner varierer med personenes erfaringer innenfor det atferdsområde predikasjonen gjelder (se Foss 1974).

5. Subjektive indikatorer på forholdet til arbeidsmarkedet

5.1. Innledning

Kunnskap om personene, deres gjøremål og livssituasjoner gir et grunnlag for å anta noe om hvorvidt det eksisterer reelle ønsker om og behov for inntektsgivende arbeid blant personer utenfor arbeidsstyrken, og hvilke betingelser som må oppfylles for at personer i gruppen evt. skal bli aktive arbeidssøkere. Slike "objektive" indikatorer gir imidlertid ingen informasjon om hvordan personene selv tolker og opplever sin livssituasjon, sine behov og evt. sine sysselsettingsmuligheter.

Ønsker og/eller behov for inntektsgivende arbeid kan komme til uttrykk ved at personene aktivt forsøker å skaffe seg arbeid ved f.eks. å kontakte arbeidsformidlingen, sette inn/svare på annonser eller på annen måte. I såfall vil personene falle inn under arbeidsformidlingens og/eller AKU's arbeidsløshetsbegrep (se Foss 1976, kap. 2.3.).

Ønsker om og behov for arbeid kan imidlertid også komme til uttrykk på måter som ikke fører til at personene blir registrert som "arbeidsløse" eller "arbeidssøkere". Behov for eller ønsker om arbeid kommer ikke nødvendigvis til uttrykk som aktiv og direkte søking i markedet (se Foss 1976 a, kap. 2.2. og 2.4.).

En måte kan vi betegne som indirekte arbeidssøking: Forsøk på å øke sin egen tilgjengelighet for arbeidsmarkedet ved f.eks. videreutdanning/omskolering eller ved forsøk på å eliminere andre personlige eller familiemessige hindringer for å ta arbeid. En annen måte er verbalt å gi uttrykk for sine behov og ønsker, men uten å utføre noen registrerbar målrettet handling.

I AKU og enkelte andre undersøkelser er det gjort forsøk på å bestemme omfanget av den "skjulte" arbeidsledigheten eller de "mulige arbeidssøkerne" ved hjelp av en kartlegging av intervjuobjektene verbale uttrykk for sine ønsker/behov eller intensjoner. Metodene som er nyttet er tildels svært forskjellige. Forsøk på å måle "indirekte" arbeidssøking, er hittil ikke utført, men i noen grad forsøkt gjort i en tilleggsundersøkelse til AKU i 4. kvartal 1976. Se Foss 1976 a og b. Det kan imidlertid være noe overlapping mellom de to gruppene ved at personer som utfører slike aktiviteter også uttrykker en positiv innstilling til å ta inntektsgivende arbeid.

I denne delen av rapporten skal vi bygge på noen slike "subjektive indikatorer" på personers forhold til arbeidsmarkedet. Tolkningen av slike data byr på mange problemer (kfr. Foss 1974, 1976, kap. 3.3. og Foss 1976 a og b). Dette gjelder imidlertid også de tradisjonelle arbeidsløshetsmålene, basert på registrert atferd (kfr. Foss 1976, kap. 2.2. - 2.4.). "Subjektive indikatorer" kan danne et nyttig supplement til data om personenes livssituasjoner, gjøremål og faktiske arbeidsmarkedstilknytning i fortid.

5.2. Om kartlegging av arbeidsønsker i AKU

Før 1976 ble i AKU ca. halvparten av personene utenfor arbeidsstyrken (i hovedsak gifte kvinner i "husarbeid hjemme") spurt om de ville forsøkt å skaffe seg inntektsgivende arbeid dersom det hadde vært passende arbeid å få. Blant gifte kvinner i "husarbeid hjemme" svarte en femtedel "ja" på spørsmålet (gjennomsnitt 1974) (Foss 1976).

Det er vanskelig å gi en mer konkret tolking, men vi har antydnet at tallet kanskje ville vært større dersom ikke spørsmålsformuleringen først og fremst hadde tatt sikte på å fange inn dem som har tilgang på "passende arbeid" som tilstrekkelig betingelse for å søke arbeid.

På den annen side kan det være enkelte som definerer "passende arbeid" så vidt at det innbyr til selvfølgelige "ja-svar". En nærmere drøfting av hvordan spørsmålet kan tolkes finnes i Foss 1976, kap. 3.3.

Til personer utenfor arbeidsstyrken som ikke blir stilt dette spørsmålet hører personer som svarte "arbeidsufør" eller "var inne til 1. gangs militær- eller sivilarbeidstjeneste" på spørsmålet om hovedsakelig gjøremål i undersøkelsesuken, eller som gav en av følgende begrunnelser for ikke å ha forsøkt å få arbeid i undersøkelsesuken: "Gikk på skole/studerte", "arbeidsgiverne synes at jeg er for gammel/ung" eller "synes selv jeg er for gammel". Dessuten må familiearbeidere uten fast avtalt lønn med en arbeidstid på under ti timer i undersøkelsesuken, regnes til denne gruppen. Disse gruppene blir i AKU "ikke regnet" som aktuelle rekrutter til arbeidsstyrken og derfor ikke utsatt for spørsmål om hvorvidt de ville forsøkt å skaffe seg arbeid på spesifiserte betingelser i undersøkelsesuken. De ikke arbeidsaktive (i følge AKU) vet vi m.a.o. ikke noe om.

F.o.m. 1. kvartal 1976 er det i AKU tatt i bruk et revidert spørreskjema. "Holdnings-spørsmålene" stilles nå til flere, men de "ikke arbeidsaktive" holdes fremdeles utenfor (tilsvarende ca. 274 tusen personer i 1. kvartal 1976). Det blir til gjengjeld spurt om ønske/behov for arbeid mer generelt, og spørsmålet tar sikte på å omfatte også personer med andre "arbeidshindringer" enn mangel på passende arbeid (spørsmål 17-20, se Foss 1976 a, vedlegg 2 og 3). Spørsmålet lyder slik:

17. Det kan være mange grunner til at folk ikke tar inntektsgivende arbeid. Det kan f.eks. være vanskelig å få passende arbeid. Det kan også skyldes oppgaver hjemme, eller det kan rett og slett være at en ikke har behov for eller ikke ønsker å gå ut i arbeidslivet.

Vil De si at De har behov for eller kunne ønske å ha inntektsgivende arbeid?	41		
1	☐	Ja	→ 18
2	☐	Ja, under visse forutsetninger	→ 18
3	☐	Nei, ikke noe videre	→ 26

Spørsmålene 17-20 i AKU's reviderte spørreskjema er rettet til personer utenfor arbeidsstyrken som oppgir følgende roller/aktiviteter som sin "hovedsakelige virksomhet" i undersøkelsesuken:

- Utførte husarbeid hjemme (tilsvarende ca. 472 tusen personer).
- Gikk på skole/studerte (tilsvarende ca. 233 tusen personer).
- "Var uten arbeid" eller "var opptatt med annet" (tilsvarende ca. 11 tusen personer).

De som får spørsmål 17 etc. tilsvarende i alt ca. 716 tusen personer (se tabell 11).

Enkelte svar på spørsmålet om "hovedsakelig virksomhet" fører til at personene blir ledet utenom spørsmålssekvensen 17-20, nemlig svarene:

- Var syk/arbeidsufør (tilsvarende ca. 138 tusen personer).
- Var pensjonist/sluttet i arbeid (tilsvarende ca. 137 tusen personer).
- Var inne til 1. gangs militær- eller sivilarbeidstjeneste (tilsvarende ca. 23 tusen menn).

Dersom vi holder de "vernepliktige" utenfor, tilsvarende de som av denne grunn ikke blir stilt spørsmålene 17-20 i AKU, ca. 274 tusen personer (se tabell 11).

Gjennom spørsmålene 17-20 samles det inn opplysninger om følgende forhold:

- Hvorvidt personene mener at de ønsker/har behov for arbeid (spørsmål 17).
- Viktigste oppgitte grunn til at personer som sier at de ønsker/har behov for arbeid, ikke forsøkte å få inntektsgivende arbeid for forrige uke (spørsmål 18 og 19).
- Hvilke krav personer som sier at de ønsker/har behov for arbeid, vil stille til et arbeid for at det skal passe for dem (spørsmål 20).

Tabell 11. Personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾ etter innstilling til inntektsgivende arbeid, viktigste grunn til ikke å søke arbeid og hovedsakelig virksomhet i undersøkelsesuken. Tusen. 1. kvartal 1976

Hovedsakelig virksomhet	Personer som ikke blir spurt om sin innstilling til inntektsgivende arbeid	Innstilling til inntektsgivende arbeid/viktigste grunn til ikke å søke arbeid						Alle
		Personer som ikke ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid	Personer som ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid					
			Alle	Mangler passende arbeid	Mangler hjelp hjemme, til barnepass, til å pleie syke	Gikk på skole	Annen grunn	
Var syke/arbeidsuføre	138	138
Var pensjonister/sluttet i arbeid	137	137
Utførte husarbeid hjemme .	.	347	126	66	36	:	23	472
Gikk på skole/studerte	196	38	11	:	26	:	233
Var uten arbeid	:	13	:	:	:	:	11
Var opptatt med annet)	.	:	13	:	:	:	:	11
Alle	274	541	176	85	36	28	27	991

1) Personer inne til første gangs vernepliktstjeneste er holdt utenfor.

Slik kartleggingen nå er lagt opp, gis det m.a.o. ingen informasjon om forholdet til arbeidsmarkedet blant de ca. 274 tusen personene som i undersøkelsesuken var "syke", "arbeidsuføre", "pensjonister" eller som "var sluttet i arbeid".

Vi ser dessuten av tabell 11 at det er en stor gruppe som svarer benektende på spørsmål 17 (tilsvarende ca. 541 tusen personer), hvorav nesten to tredjedeler "utførte husarbeid hjemme" i undersøkelsesuken. Resten "gikk på skole/studerte". Denne gruppen blir ikke stilt flere spørsmål om sitt forhold til arbeidsmarkedet. Vi vet derfor lite om bakgrunnen for den innstillingen de gir uttrykk for.

Det blir stilt noen få utdypende spørsmål til den gruppen som svarer positivt på spørsmål 17 (spørsmål 18-20) (tilsvarende ca. 176 tusen personer med den nåværende populasjonen). Begge grupper blir dessuten spurt om de har hatt sysselsetting i løpet av de siste 12 måneder og om enkelte personlige egenskaper og husholdningsforhold.

Blant de personer utenfor arbeidsstyrken som før 1976 ble stilt spørsmålet om hvorvidt de ville ha forsøkt å skaffe inntektsgivende arbeid (se forrige kapittel og Foss 1976 og 1976 b), har et antall, tilsvarende mellom ca. 140 tusen og ca. 110 tusen personer, svart bekreftende i den perioden spørsmålet har vært stilt (1. kvartal 1972 - 4. kvartal 1975). Andelen gifte kvinner blant disse har variert mellom ca. 77 og ca. 85 prosent i perioden. Andelen var lavest under lavkonjunkturen de siste kvartalene i 1975, da tallet på "arbeidssøkere uten arbeidsinntekt" i AKU lå på mellom 40 og 50 tusen (tabell 12). I forrige rapport (Foss 1976) viste vi at andelen ja-svar blant de gifte kvinnene som fikk spørsmålet, var høyest i de aldersgruppene som også hadde høy yrkesdeltaking. Som vi har vist er dette spesielle spørsmålet særlig vanskelig å tolke (Statistisk Sentralbyrå 1975 og Foss 1976, s. 10-11).

Tabell 12. Personer som ville søkt inntektsgivende arbeid dersom det hadde vært passende arbeid å få og arbeidssøkere uten arbeidsinntekt, 1. kvartal 1972 - 4. kvartal 1975. Tusen

	1972				1973				1974			1975				
	1. kvar- tal	2. kvar- tal	3. kvar- tal	4. kvar- tal	1	2	3	4	1	2	3 ¹⁾	4	1	2	3	4
Personer som ville søkt inntektsgivende arbeid																
Alle	143	142	143	132	125	115	126	118	125	109	-	109	132	116	123	132
Gifte kvinner	121	117	117	109	103	97	102	96	102	89	-	88	106	94	96	102
Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt	25	26	31	31	22	27	30	26	22	22	32	22	26	40	47	45

1) Kjennemerket fantes ikke på filen for 3. kvartal 1974 da tabellen ble kjørt.

Med det nye spørsmålet som ble tatt i bruk fra og med 1. kvartal 1976, ble det registrert (i gjennomsnitt for alle kvartalene i 1976) ca. 160 tusen personer som sier at de "har behov for eller kunne ønske å ha inntektsgivende arbeid". Dette er langt flere enn dem som "ville ha søkt arbeid" etter den gamle spørsmålsvarianten.

Økningen kan delvis forklares ved at personer med hovedsakelig virksomhet "gikk på skole/studerte" blir stilt det nye spørsmålet, mens de i praksis ble ledet utenom det gamle spørsmålet (se Foss 1976a, s. 16 og 17 og tabell 3.4.). Dette tilsvarer godt over 200 tusen personer, og snautt en sjettedel av disse ga uttrykk for at de ønsket/hadde behov for arbeid i 1. kvartal 1976. Denne gruppen består stort sett av unge ugifte kvinner og menn. Det forklarer at de gifte kvinnenes andel er mindre blant dem som svarer ja på det reviderte spørsmålet enn på det gamle spørsmålet (ca. 65 prosent i gjennomsnitt for 1976).

Den viktigste grunnen til økningen i tallet på personer som svarer ja er likevel den helt nye spørsmålsformuleringen. Den gamle varianten var et spørsmål om atferdsintensjoner under den hypotiske forutsetning at det var passende arbeid å få på eller i nærheten av bostedet. Mulighetene til å få "passende arbeid" skulle være tilstrekkelig betingelse for at intervjupersoner, som var motivert for det, skulle forsøkt å skaffe seg inntektsgivende arbeid i undersøkelsesuken. Personer som i tillegg til mangel på "passende arbeid", hadde grunner for å la være å søke arbeid som alene var sterke nok til å utelukke arbeidssøking, eller som bare begrunnet sin atferd med andre forhold enn mangel på "passende arbeid" skulle, slik spørsmålet var formulert, egentlig svare benektende. Selve spørsmålsformuleringen stiller ingen krav til motivasjonen for å søke arbeid: Det kan godt tenkes situasjoner hvor personer ville søkt arbeid uten i og for seg å "ønske" å ta arbeid. Tilsvarende vil det finnes personer som "ønsker" eller har behov for arbeid uten å ville søke arbeid på den betingelse som spørsmålet stiller opp.

Begge disse situasjoner skulle kvalifisere til ja-svar på det reviderte spørsmålet. Det er her ikke spørsmål om hvorvidt personene ville søkt arbeid (intensjoner), men hvorvidt de ønsker eller har behov for arbeid, uansett om de er istand til og/eller har til hensikt å søke slikt arbeid. Ja-svar på dette spørsmålet forutsetter m.a.o. ikke at tilgang på "passende arbeid" er tilstrekkelig betingelse for at vedkommende skal søke arbeid.

Egentlig er det to helt forskjellige begrep som ligger til grunn for de to ulike spørsmålsvariantene. Resultatene er m.a.o. ikke sammenlignbare. Den gruppen som logisk sett skulle ha mest felles med personer som svarte ja på den gamle spørsmålsvarianten, er dem som svarer ja på det nye spørsmålet og sier at "mangel på passende arbeid" var den viktigste grunnen til at de ikke søkte arbeid i undersøkelsesuken. Denne gruppen tilsvarer va. 70 tusen personer (årgjennomsnitt

1976). Gruppen skiller seg fra dem som svarte ja på det gamle spørsmålet bl.a. ved at de kan ha prohibitive barrierer i tillegg til mangel på passende arbeid (passende arbeid er ikke tilstrekkelig betingelse for å ville søke arbeid).

Ca. 90 tusen svarer ja på det nye spørsmålet og begrunner sin manglende arbeidssøking med andre forhold (flertallet oppgir mangel på hjelp til gjøremål utenfor markedet) (tabell 11).

Denne siste gruppen er logisk sett egentlig "ny" i forhold til den gruppen som svarte ja på det gamle spørsmålet. I praksis er det imidlertid sannsynlig at det gamle spørsmålet har fanget opp også noen fra denne gruppen, nemlig dem som definerer "passende arbeid" så vidt at det innbyr til nesten selvfølgelige "ja-svar".

Vi kan summere opp at de to spørsmålene som hittil er benyttet i AKU for å komme på sporet av "mulige arbeidssøkere" eller "skjult arbeidsledige", bygger på forskjellige forutsetninger og således nytter helt forskjellige kriterier for klassifisering av intervjuobjektene. Spørsmålene rettes dessuten til forskjellige populasjoner.

Begrepet som ligger til grunn for det reviderte spørsmålet er det videste. Det omfatter bl.a. personer som ikke nødvendigvis har til hensikt å søke inntektsgivende arbeid nå eller i overskuelig framtid (arbeidssøking i tradisjonell forstand, se kap. 5.1.) og/eller som har personlige eller familiemessige hindringer for ikke å søke arbeid.

5.3. Omfang og fordeling av arbeidsønsker i AKU

Det har ikke vært mulig innenfor tidsplanen å få kjørt alle tabellene fra det nye AKU-opplegget med årsgjennomsnittstall for 1976. I det følgende vil vi derfor delvis også nytte tall fra 1. kvartal 1976.

Som vi har vist, var det i årsgjennomsnitt for 1976 ca. 160 tusen personer som sa at de hadde "behov for eller kunne ønske å ha inntektsgivende arbeid". Om lag 70 tusen av disse svarte at "mangel på passende arbeid" var den viktigste grunnen til at de ikke søkte arbeid i undersøkelsesuken. Ca. 90 tusen oppgav andre forhold som viktigste grunn.

I utgangspunktet vil vi anta at disse to gruppernes hovedsakelige sysselsettingsproblem er av ganske forskjellig karakter. D.v.s. at "avstanden" til arbeidsmarkedet for de to gruppene er ulik både når det gjelder barrierenes styrker og karakter. Det at personene oppgir forskjellige hovedgrunner for ikke å søke arbeid betyr imidlertid ikke at de ikke også kan ha sammenfallende problemer. Det kan bl.a. være snakk om forskjellige tolkinger av situasjonene og det kan være snakk om et kompleks av faktorer som påvirker forholdet til arbeidsmarkedet.

Andelen av de arbeidsaktive utenfor arbeidsstyrken (med unntak for "vernepliktige") som ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid, varierer ganske mye med alder og kjønn (under halvparten av menn utenfor arbeidsstyrken er arbeidsaktive mot over 80 prosent av kvinnene, nesten 90 prosent av de gifte kvinnene. Kfr. tabell 6). Tabell 13 viser at av de arbeidsaktive mennene, oppgir i underkant av en femtedel at de kunne ønske eller ha behov for arbeid (1. kvartal 1976). Diagram 3 og tabell 7 viser at de arbeidsaktive mennene utenfor arbeidsstyrken stort sett består av yngre personer med hovedsakelig virksomhet skolegang/studier. Tabell 13 viser også at de fleste som ønsker arbeid i denne gruppen er ungdom 16-29 år. Det er antakelig i stor grad snakk om etter-spørsel etter deltidsjobber som kan kombineres med skolegang/studier, eller kortvarige jobber, f.eks. i ferier. I noen grad kan det også dreie seg om personer som går på skole/studerer fordi de ikke har funnet et passende arbeid.

Tabell 13. Menn og kvinner i ulike aldersgrupper som ønsker/har behov for inntektsgivende arbeid, i tusen og i prosent av arbeidsaktive¹⁾ i alt utenfor arbeidsstryken i hver gruppe. 1. kvartal 1976

Alder	Menn		Kvinner		Alle	
	Antall 1 000	Pst.	Antall 1 000	Pst.	Antall 1 000	Pst.
16 - 19 år			13	18	24	16
20 - 24 år	20	16	18	30	25	25
25 - 29 år			25	39	29	34
30 - 49 år			56	35	59	35
50 - 59 år	(7)	(50)	25	29	28	30
60 - 64 år			7	16	9	18
65 - 74 år	(1)	(14)	3	4	3	4
Alle	28	19	148	26	176	25

1) Unntatt "vernepliktige".

Blant de middelaldrende arbeidsaktive mennene ønsker halvparten arbeid. Vi baserer oss her på små tall som må tolkes med forsiktighet. Vi kan likevel anta at det her dreier seg om reell skjult arbeidsledighet. Personer i denne gruppen har i hovedsak svart "var uten arbeid" på spørsmålet om hovedsakelig virksomhet (se diagram 3).

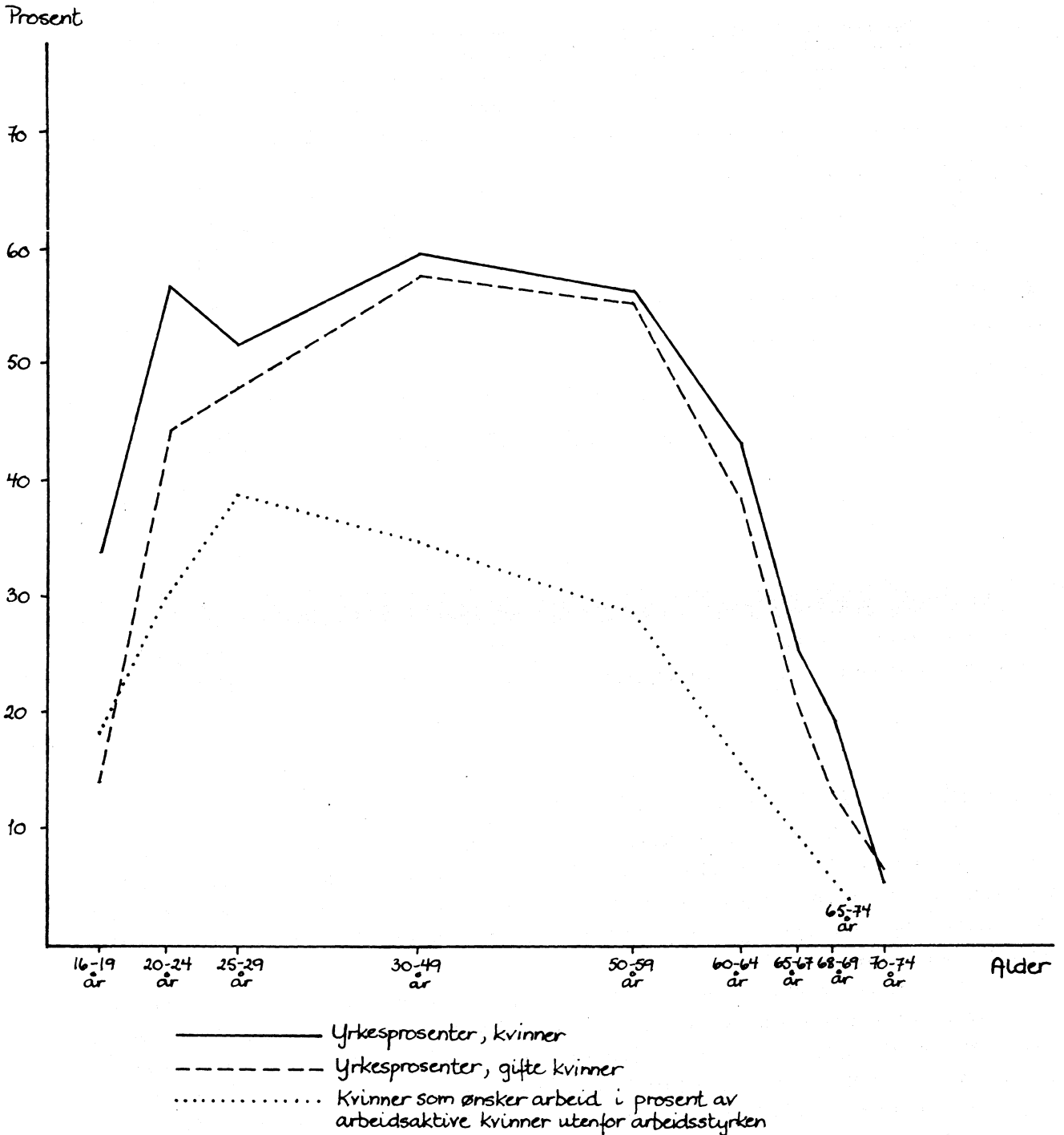
Blant kvinnene er det i aldersgruppen 25-49 år at relativt flest gir uttrykk for at de kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid. Det dreier seg om ca. 39 prosent i aldersgruppen 25-29 år og ca. 35 prosent i aldersgruppen 30-49 år (tabell 13). Også i aldersgruppen under (20-24 år) og i aldersgruppen over (50-59 år) er det en ganske stor andel som gir uttrykk for det samme (ca. 30 prosent i begge grupper).

Mellom 80 og 90 prosent av de arbeidsaktive kvinnene utenfor arbeidsstyrken oppgir "husarbeid hjemme" som hovedsakelig virksomhet. I gruppen 16-24 år dominerer imidlertid aktiviteten "skolegang/studier". Andelen med husarbeid som hovedsakelig virksomhet er størst i aldersgruppene fra 25-59. I disse gruppene gir mellom 30 og 40 prosent av kvinnene uttrykk for at de kunne ønske eller ha behov for arbeid (tabell 13). Over 70 prosent av alle arbeidsaktive kvinner som ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid befinner seg i disse aldersgruppene (tilsvarer ca. 106 tusen kvinner 1. kvartal 1976).

Andelen av de arbeidsaktive kvinnene utenfor arbeidsstyrken som sier at de ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid, varierer med alder omlag som yrkesprosentene for alle kvinner og gifte kvinner (nesten 80 prosent av de kvinnene som ønsker arbeid er gifte) (diagram 5). Kurven over kvinnenes yrkesdeltaking viser en nedgang i aldersgruppen 25-29 år. Det er nettopp denne aldersgruppen av arbeidsaktive kvinner utenfor arbeidsstyrken som har den største andelen som sier at de ønsker arbeid. Dette er kanskje den aldersgruppen hvor familieforpliktelsene og gjøremålene i hjemmet som regel er mest krevende, og hvor derfor sannsynligheten for konflikt mellom forskjellige plikter, behov og interesser er størst. Giftetålshyppigheten og fruktbarhetsraten for kvinnene er størst i denne og den foregående aldersgruppen.

Særlig mindreårige barn i husholdningen skaper økt etterspørsel både etter hjemmeproduerte og markedsproduserte varer og tjenester, både økte hindringer og behov for større inntekt til familien. Når det er små barn tilstede krever yrkesdeltaking for begge ektefeller visse tilpasninger på arbeidsmarkedet og/eller av institusjonell art.

Diagram 5. Yrkesprosjenter for gifte kvinner og kvinner i alt og prosent av arbeidsaktive kvinner utenfor arbeidsstyrken som kunne ønske eller ha behov for arbeid. 1. kvartal 1976.

De aller fleste (nesten 85 prosent) av dem som ønsker/har behov for arbeid, er kvinner (årgjennomsnitt 1976, tabell 14). Mellom 75 og 80 prosent av disse igjen er gifte. I gjennomsnitt for 1976 er det tilsvarende ca. 104 tusen gifte kvinner av dem som blir spurt, som sier at de kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid. Nesten halvparten av disse er i alderen

Tabell 14. Personer som kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid, etter kjønn, ekteskapelig status og alder. Årgjennomsnitt 1976. Tusen

Alder	I alt	Menn	Kvinner			
			I alt	Ugifte	Gifte	Før gifte
16 - 19 år	24	17	14	19	:	:
20 - 24 år	24		17		11	:
25 - 29 år	25	:	23	:	20	:
30 - 49 år	56	:	54	:	49	:
50 - 59 år	21	:	19	:	17	:
60 - 74 år	10	:	:	:	:	:
I alt	160	26	134	22	104	8

30-49 år. I aldersgruppen over og under (50-59 år og 25-29 år) er det henholdsvis 17 tusen og 20 tusen personer som ønsker arbeid. D.v.s. at over 80 prosent av de gifte kvinnene i AKU med denne innstillingen til inntektsgivende arbeid, befinner seg i aldersgruppen 25-59 år.

5.4. Arbeidshindringer/betingelser for å ta arbeid

i) Av de ca. 160 tusen arbeidsaktive personer utenfor arbeidsstyrken i 1976 som "kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid", oppgir de fleste, tilsvarende ca. 112 tusen personer, som sin hovedsakelig virksomhet at de "utførte husarbeid hjemme". Halvparten av disse igjen oppgir "mangel på passende arbeid" som den viktigste grunnen til at de ikke søkte arbeid for undersøkelsesuken (tabell 15).

Denne gruppen oppfatter med andre ord sitt "sysselsettingsproblem" slik at det ikke er deres livssituasjon som må endres, men at det er arbeidsmarkedet som må forandres for at de skal kunne søke arbeid. Deres definisjon av "passende" arbeid kan springe ut av forskjellige krav til et arbeidsforhold: geografisk lokalisering, kommunikasjoner, arbeidets art, arbeidstidens lengde og lokalisering, fleksibilitet i arbeidstiden etc. Det kan også tenkes tilfelle hvor ansvaret for barnetilsyn i arbeidstiden er et krav som stilles til arbeidsgiver for å bli sortert under kategorien "passende arbeid". Nesten alle i denne gruppen er kvinner.

Personenes tilgjengelighet for arbeidsmarkedet kan således variere sterkt innenfor gruppen.

Tabell 15. Personer som kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid etter viktigste grunn til at de ikke søkte arbeid og hovedsakelig virksomhet. Arsgjennomsnitt 1976. Tusen

Viktigste grunn til ikke å søke arbeid	I alt	Hovedsakelig virksomhet		
		Utførte husarbeid hjemme	Gikk på skole/studerte	Var uten arbeid/opptatt med annet
Mangler passende arbeid	71	56	:	:
Mangler hjelp til barnepass	28	27	:	:
Mangler hjelp hjemme/til å pleie syke	:	:	:	:
Gikk på skole/studerte	28	:	26	:
Annen grunn	27	22	:	:
I alt	160	112	35	13

Tabell 16. Personer med forskjellig viktigste grunn til ikke å søke arbeid og som kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid, etter deres viktigste krav til et passende arbeid. Arsgjennomsnitt 1976. Prosent

Viktigste grunn til ikke å søke arbeid	Viktigste krav til et arbeidsforhold							I alt	Tallet på personer (1 000)
	Finnes ikke arbeid. Ingen krav	Del-tids-ar-beid	Flek-sibel ar-beids-tid	Arbeid i nær-heten av hjemmet	Lett arbeid	Arbeid i sam-svar med kvalifi-kasjoner og evner	Andre krav		
Mangler passende arbeid	6	42	6	24	7	10	5	100	71
Andre grunner ¹⁾	8	36	6	14	5	21	10	100	89

1) Se tabell 15.

I tabell 16 får vi en antydning om hvilke egenskaper personer med forskjellig viktigste grunn til ikke å søke arbeid krever av et arbeidsforhold for at det skal regnes som "passende". Tabellen viser bare hva intervjuobjektene regner som det viktigste kravet som må oppfylles for at et arbeid skal passe for dem.

Muligheter for deltidsarbeid er det kravet som nevnes av flest blant dem som "mangler passende arbeid" (42 prosent). Deretter kommer "arbeid i nærheten av hjemmet" som nevnes av en fjerdedel. Ca. 6 prosent krever en ordning med fleksibel arbeidstid, mens henholdsvis 7 og 10 prosent stiller krav til selve karakteren av arbeidet - lett arbeid eller arbeid i samsvar med kvalifikasjoner og evner. Ca. 6 prosent mener at det overhode ikke finnes arbeid for dem, og ca. 5 prosent stiller forskjellige uklassifiserte krav. Svært mange stiller i tillegg til det viktigste kravet, også opp krav eller ønsker med hensyn til andre egenskaper ved et potensielt arbeidsforhold. I rapport 1 (Foss 1976) viste vi at ca. 80 prosent av dem som "ville søkt arbeid

dersom det var arbeid å få, ønsket en ukentlig arbeidstid på under 30 timer (tabell 3.10). Andelen var enda større blant personer med "husarbeid hjemme" som hovedsakelig virksomhet. Snaut en femtedel ønsket å jobbe under 20 timer. Den store andelen ønsket å arbeide mellom 20 og 30 timer.

Krav om arbeid i nærheten av hjemmet er også et krav til lengden av arbeidstiden og kan springe ut av de samme trekk ved livssituasjonen som ønske om deltidsarbeid. Det kan således sies at ca. to tredjedeler av dem som "mangler passende arbeid", stiller som viktigste krav til et arbeidsforhold at arbeidstidens totale omfang begrenses (tilsvarende ca. 47 tusen personer).

ii) Av de øvrige personene som "kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid" og som "utførte husarbeid hjemme" (ca. 56 tusen personer) oppgir de fleste (tilsvarende ca. 27 tusen personer) at de "mangler hjelp til barnepass" som den viktigste grunnen til at de ikke søkte arbeid. Den mer generelle begrunnelsen, at de "mangler hjelp hjemme" er nevnt av relativt få (tabell 15). Det er en stor gruppe som svarer slik at de ikke hører hjemme i noen av de oppstilte svarkategorier.

De som oppgir andre grunner enn "mangler passende arbeid", ser det antakelig i større grad slik at det ikke først og fremst er arbeidsmarkedet som må forandres for at de skal kunne søke arbeid. Deres eventuelle opplevelse av å ha et "sysselsettingsproblem", blir antakelig i større grad tilskrevet personlige, familiemessige og/eller institusjonelle forhold.

Når denne gruppen blir stilt spørsmålet om hvilke krav de vil stille til et arbeidsforhold for at det skal passe for dem, er det grunn til å minne om at de ikke har gitt uttrykk for at de "mangler passende arbeid". De krav som nevnes kan derfor godt være innfridd på det tidspunktet de blir framsatt. Det kan heller ikke forutsettes at gruppen har spesielle krav til et arbeidsforhold (noe spørsmålet delvis gjør). Vi har ikke noe informasjon om dette og kan derfor si lite om graden av alvor i, og karakteren av eventuelle sysselsettingsproblemer for denne gruppen. Heller ikke vet vi om personene har utført noen form for "indirekte arbeidssøking", f.eks. i form av forsøk på å skaffe hjelp til barnepass. Dette er forsøkt kartlagt i en tilleggsundersøkelse til AKU i 4. kvartal 1976, se Foss 1976a.

Tabell 16 viser at personer i denne gruppen relativt hyppigere enn dem som "mangler passende arbeid", nevner det mer generelle kravet "arbeid i samsvar med kvalifikasjoner og evner" og dessuten spredte uklassifiserbare krav. Det er også i denne gruppen en stor andel (ca. 36 prosent) som ønsker deltidsarbeid. Dette tilsvarende ca. 33 tusen personer.

For begge grupper (men kanskje særlig for personer som "mangler passende arbeid") er det grunn til å tro at svarene ikke gjenspeiler kravene til et arbeidsforhold generelt, men kanskje først og fremst slike krav som etter personenes vurdering ikke er innfridd på intervju-tidspunktet.

iii) Tilsvarende ca. 35 tusen personer som "kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid" oppgir at de "gikk på skole/studerte" som hovedsakelig virksomhet i undersøkelsesuken. Denne "arbeidsaktiviteten" blir også oppgitt som viktigste grunn til ikke å søke arbeid av ca. 26 av de ca. 35 tusen. Det er ingen holdepunkter for å fastslå om det uttrykte behov/ønske gjelder arbeid i tillegg til skolegang/studier, eller om skolegangen må oppfattes som framtunget av sysselsettingsproblemet. Den siste tolkingen virker mest rimelig blant de ca. 10 tusen personer som oppgir andre grunner enn skolegang/studier til at de ikke søkte arbeid. Blant de øvrige vil det være en del som med fritt valg ville velge inntektsgivende arbeid framfor skolegang, men som ikke nødvendigvis er skoleelever/studenter p.g.a. manglende arbeidsmuligheter. Optrukne karrierebaner, foreldres og omgivelsenes holdninger etc. kan virkes som sterke føringer på individets valgfrihet. Personers planleggingshorisont må også tas i betraktning. Det kan ofte være nødvendig å engasjere seg i "uønskede" aktiviteter på et tidspunkt for å nå verdsatte mål på noe lengre sikt.

5.5. Kartlegging av arbeidsønsker i "Levekår 1973"

I den såkalte Levekårsundersøkelsen (heretter kalt "Levekår 1973", se Statistisk Sentralbyrå 1975) er det tatt med flere ulike "arbeidsløshetsmål". Blant disse er det også et spørsmål om arbeidsønsker blant ikke sysselsatte personer. Resultatet er publisert i flere sammenhenger, bl.a. i to tabellpublikasjoner (Ringene 1975, kap. 3, 7 og 11 og Statistisk Sentralbyrå 1975, tabell 4, 5 og 9), i levekårsundersøkelsens sluttrapport (Forbruker- og administrasjonsdepartementet 1976) og i regjeringens langtidsprogram for perioden 1978-1981 (Finansdepartementet 1977).

I levekårsundersøkelsens sluttrapport står det at av "..... personer 26 år eller eldre som var i husarbeid hjemme (husmødre) og som ikke hadde inntektsgivende arbeid på intervju-tidspunktet eller i løpet av de siste 12 måneder, var det 31 prosent av de yngre (26-49 år) og 20 pst. av de eldre (50 år og over) som opplyste at de ønsket seg inntektsgivende arbeid" (s. 45). I rapporten trekkes denne konklusjonen (samme side): "Både blant husmødre og blant ungdom - og i særdeleshet blant yngre kvinner - ser det ut til at det er et betydelig antall personer som ønsker seg inntektsgivende arbeid, men som ikke kan få det".

I regjeringens langtidsprogram vurderes resultatene slik: "Levekårsundersøkelsen viser samtidig at nesten en tredjedel av ikke-yrkesaktive gifte kvinner ønsker å gå ut i arbeidslivet. Andelen ligger betydelig høyere blant yngre gifte kvinner" (s. 63).

I likhet med mange andre forsøk på å måle det samme fenomenet, er metoden som er nyttet i "Levekår 1973" slik at en ikke kan sammenligne resultatene med AKU's målinger. I dette tilfellet er både referansetidspunkt og lengde, populasjon og spørsmålsformulering forskjellig fra AKU.

For å bli stilt det aktuelle spørsmålet i "Levekår 1973" (Statistisk Sentralbyrå 1975, vedlegg 1, spørsmål 81) måtte intervjuobjektene oppfylle følgende vilkår (undersøkelsen omfatter personer i alderen 17 år og over):

- Ikke ha inntektsgivende arbeid på intervju-tidspunktet (henvisning før spørsmål 80).
- Ikke ha utført inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i undersøkelsesuken (spørsmål 1).
- Ikke ha hatt inntektsgivende arbeid noen gang i løpet av de siste 12 måneder (spørsmål 80).
- Oppgi "husarbeid hjemme" som viktigste gjøremål i undersøkelsesuken (spørsmål 3)¹⁾.
- Være "husmor" - altså kvinne (henvisning før spørsmål 80)¹⁾

Ikke sysselsatte intervjupersoner blir i "Levekår 1973" ikke spurt om de forsøkte å skaffe inntektsgivende arbeid for undersøkelsesuken. En gruppe som tilsvarer AKU's "arbeidsøkere uten arbeidsinntekt" kan således ikke avgrenses i "Levekår 1973". Personer som ville tilhørt denne gruppen blir derfor heller ikke ledet utenom det aktuelle spørsmålet (spørsmål 81), på tilsvarende måte som i AKU. Blant dem som får spørsmålet vil det med andre ord være en del personer som i AKU ville blitt klassifisert som "arbeidssøkere" og således tilhørende arbeidsstyrken.

Spørsmålet stilles umiddelbart etter spørsmålet om personene noen gang har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av siste 12 måneder (spørsmål 80), og lyder slik:

"SKULLE DE GJERNE HATT SLIKT ARBEID?"

¹⁾ Merk at det i spørsmål 3 er spørsmål om viktigste gjøremål. Det kan finnes gifte kvinner som utfører husarbeid hjemme (husmødre) også blant personer som oppgir andre gjøremål (f.eks. blant "skoleelever", "arbeidsuføre", "pensjonister" eller blant personer som var "opptatt med annet"). Disse får ikke spørsmål 81. Spørsmålet kan bl.a. derfor ikke gjøres gjeldende for "husmødre" eller "gifte kvinner" uten sysselsetting, generelt.

Slik spørsmålet er formulert og plassert i sammenhengen, er det klart at det refererer seg til de siste 12 måneder og må tolkes som om det ble spurt om IO gjerne skulle hatt slikt arbeid noengang i løpet av de siste 12 måneder. Svaret sier antakelig ikke noe om personens innstilling til inntektsgivende arbeid i undersøkelsesuken, på intervju tidspunktet eller i framtiden.

Levekårsundersøkelsens mål kan på denne bakgrunn ikke nyttes til å trekke slutninger om "ønsket yrkesaktivitet" for tiden (d.v.s. i tidsrommet november 1973 til mars 1974). Resultatene kan heller ikke gjøres gjeldende for alle "gifte kvinner" som ikke er sysselsatte og ikke har hatt inntektsgivende arbeid noengang i løpet av siste 12 måneder, fordi ikke alle gifte kvinner i denne situasjonen får spørsmål 81 (se overskrift og tabellhode til tabell 4 i Levekår 1973, Statistisk Sentralbyrå 1975).

På grunnlag av tabell 4 i Levekår 1973 (Statistisk Sentralbyrå 1975), ser vi at det blant ikke-sysselsatte gifte kvinner i alderen 17-66 år som får spørsmålet, er ca. en fjerdedel som har hatt inntektsgivende arbeid noen gang i løpet av siste 12 måneder. Disse faller pr. definisjon utenfor kartleggingen. Av Arbeidsmarkedstatistikk 1974 (Statistisk Sentralbyrå 1975b) går det fram at ca. 125 tusen ikke-sysselsatte gifte kvinner oppgir andre "hovedsakelige virksomheter" enn "husarbeid hjemme". Dette er ca. en femtedel av alle ikke-sysselsatte gifte kvinner (tabell 4, årsgjennomsnitt 1974). Den tilsvarende gruppen i Levekår 1973 blir ikke stilt spørsmål 81.

Av den gruppen som blir stilt spørsmål 81 i Levekårsundersøkelsen er det ca. en fjerdedel som svarer bekreftende. Det går heller ikke her fram om personene det gjelder ville tatt arbeid om det ble tilbudt, hva som eventuelt hindret dem i å ta arbeid og hvilke betingelser personene evt. ville stille til et akseptabelt arbeidsforhold. Spørsmål 81 er ellers nokså generelt og uforpliktende og svarene bør tolkes med varsomhet.

Til forskjell fra AKU ble det i Levekår 1973 gjort forsøk på å kartlegge "arbeidsønsker" blant personer som svarte "pensjonist/sluttet i arbeid" på spørsmålet om viktigste gjøremål. Spørsmålet er nokså likt spørsmål 81, men har en annen tidsreferanse. For å bli stilt spørsmålet (spørsmål 19), måtte intervjuobjektene (foruten å være "pensjonist/sluttet i arbeid", spørsmål 3) være uten inntektsgivende arbeid "nå" (på intervju tidspunktet, spørsmål 18). I undersøkelsesuken kan intervjupersonene ha utført inntektsgivende arbeid 1-21 timer og likevel bli stilt spørsmålet. De som får spørsmålet er således ikke nødvendigvis uten sysselsetting i AKU's forstand.¹⁾ "Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt" etter AKU's definisjon, er heller ikke holdt utenfor.

Det blir først gjort klart at vedkommende ikke har "inntektsgivende arbeid nå" (spørsmål 18). Deretter stilles spørsmålet (spørsmål 19):

"SKULLE DE GJERNE HATT SLIKT ARBEID NÅ?"

Det viser seg i praksis at nesten alle (96 prosent) personer uten inntektsgivende arbeid eller med inntektsgivende arbeid 1-21 timer, og med viktigste gjøremål "var pensjonist/sluttet i arbeid", også ble stilt spørsmål 19. I vedlegg A i Forbruker- og administrasjonsdepartementet 1976 går det fram at ca. en tiendedel av disse gjerne skulle hatt inntektsgivende arbeid på intervju tidspunktet.

1) "Pensjonister" (spørsmål 3) uten eller med under 22 timers inntektsgivende arbeid i undersøkelsesuken, ble spurt om de har hatt inntektsgivende arbeid noengang etter at de ble pensjonister (spørsmål 17). Ca. 12 prosent ble klassifisert som "uoppgitt" på dette spørsmålet. Disse ble ledet direkte til spørsmål 19. De er med andre ord ikke spurt om de har hatt arbeid siste 12 måneder eller om de har arbeid nå (spørsmål 18). Noen av de 371 intervjupersonene som ble stilt spørsmål 19, kan således ha hatt inntektsgivende arbeid på intervju tidspunktet (se Forbruker- og administrasjonsdepartementet 1976, vedlegg A).

Ved tolkingen av tabell 9 i Levekår 1973 (Statistisk Sentralbyrå 1975), må en være oppmerksom på at spørsmålene om arbeid siste 12 måneder og om arbeidsønsker "nå" ikke blir stilt til alle "personer i alderen 67 år og over". I denne tabellen er dessuten den gruppen utelatt som har hatt arbeid i løpet av siste 12 måneder, men som er uten arbeid "nå" (2 på spørsmål 18).

I Ringen 1975 gir tabell 15.3 tall for hele den gruppen som ble stilt spørsmål 19 (ikke som tabelloverskriften sier, for "Alderspensjonister uten inntektsgivende arbeid".) Tabellen kan heller ikke gjøres gjeldende for alderspensjonister generelt. Svarene på spørsmålet om "viktigste gjøremål" (spørsmål 3) gir ikke denne typen informasjon. "Pensjonist" er ikke noe "gjøremål", men først og fremst en forsørgelsesmåte. Det kan finnes "alderspensjonister" blant personer som oppgir et hvilket som helst annet "gjøremål" på spørsmål 3 (f.eks. blant personer i "husarbeid hjemme"). Disse ble ikke stilt spørsmål 19.

Tabellen synes å vise at nesten en femtedel av de yngste mannlige "pensjonistene" (73 år og yngre) som fikk spørsmålet, gjerne skulle hatt inntektsgivende arbeid på intervjutidspunktet, mot ca. en tiendedel blant kvinnene. Blant de eldste er andelen lav både for menn og kvinner. Det er som vi har antydnet ovenfor, rimelig å anta at en del kvinnelige alderspensjonister svarer "husarbeid hjemme" på spørsmålet som hovedsakelig gjøremål. Dette vil kanskje først og fremst gjelde de mest arbeidsaktive/arbeidsføre.

6. Om tolking av uttrykte arbeidsønsker

6.1. Innledning

Det har vært oppfattet som et hovedproblem at svarene på den spørsmålstypen det tidligere spørsmål 16 og nåværende spørsmål 17 i AKU, og spørsmål 19 og 81 i Levekår 1973 representerer, er vanskelig å tolke. Personer i forskjellige situasjoner vil oppfatte spørsmålet ulikt og legge forskjellig innhold i svarene (se Foss 1976, s. 9-11, Foss 1974 og Hoem og Ljones 1974, s. 45-50). Slike spørsmål er også særlig følsomme overfor formuleringsvariasjoner og andre variasjoner i "målesituasjonen" (for referanser, se Foss 1976, s. 8). Vi har problemer med å si hvilke "livssituasjoner" som vanligvis fører til henholdsvis positivt og negativt svar på spørsmålet, og i hvilken grad svarfordelingen gjenspeiler reelle forskjeller i personenes "forhold" til arbeidsmarkedet (f.eks. når det gjelder sannsynligheten for å søke arbeid i framtida).

I dette kapitlet skal vi drøfte kort betydningen av å uttrykke forskjellige "innstillinger" til inntektsgivende arbeid. Vi skal først peke på og gi en vurdering av faktorer som har betydning for hvordan personer oppfatter og tolker spørsmål om ønsker og hensikter og hva de eventuelt legger i svarene på slike spørsmål.

Særlig vil vi være opptatt av forholdet mellom "subjektive" og "objektive" indikatorer på forholdet til arbeidsmarkedet. Tidligere yrkesdeltaking representerer en objektiv indikator på personenes tilknytning til arbeidsmarkedet. Det er grunn til å anta at denne faktiske tilknytningen vil ha betydning for den innstilling vedkommende har til inntektsgivende arbeid, og delvis vil være en gjenspeiling av denne innstillingen. Dessuten antar vi at personers uttrykte innstillinger eller ønsker, vil være mer realistiske (ha høyere prediksjonsverdi) dersom personen har erfaringer innenfor det atferdsområde innstillingen eller ønsket gjelder (se Foss 1974).

Vi vil dessuten se på noen data som delvis belyser forholdet mellom uttrykte hensikter og faktisk framtidig atferd i arbeidsmarkedet.

Vi kan i denne rapporten ikke få full avklaring m.h.t. nytten av "subjektive indikatorer" som et hjelpemiddel til å vurdere "hva det vil si" å være utenfor arbeidsstyrken. En tilleggsundersøkelse til AKU i 4. kvartal 1976 er ment å skulle gi bedre holdepunkter for å si om det eksisterer reelle ønsker om og behov for inntektsgivende arbeid i denne gruppen, og hva som eventuelt kjennetegner dette "arbeidskrafttilbudet" og deres forhold til arbeidsmarkedet (se Foss 1976 a).

6.2. Litt bakgrunn for tolkingsproblemet

Problemet med tolking av utsagn om egne ønsker og hensikter er delvis drøftet i Foss 1976, og i Foss 1974 er det summert opp noen erfaringer med studier av prediksjonsverdien til slike utsagn. Her skal vi bare peke på enkelte viktige momenter som bør få betydning ved bruk av denne typen data. Problemet er ofte stilt på to måter:

- i) Er personers utsagn om sine ønsker eller hensikter uttrykk for reelle innstillinger hos personene?
- ii) Er det overensstemmelse mellom personers innstillinger (uuttrykt f.eks. i form av utsagn om ønsker eller hensikter) og deres faktiske atferd?

En persons innstilling til et objekt, f.eks. til å ta inntektsgivende arbeid, kan betraktes som sammensatt av tre komponenter.

For det første vil innstillingen bygge på personers forestillinger og antakelser om objektet ("kognitiv" komponent). I vårt tilfelle er det bl.a. snakk om forestillinger om arbeidsmarkedet og virksomheter av å ta arbeid: Hva slags arbeid og arbeidsvilkår som kan oppnås, betydningen av deltakelse i inntektsgivende arbeid for den økonomiske situasjonen og for egen trivsel og velferd, av "hva det vil si" å ha inntektsgivende arbeid. Realismen i forestillingene vil avhenge av mange faktorer, bl.a. grad av faktisk kunnskap om objektet, gjennom egen erfaring eller via andre kilder.

For det andre vil innstillingen være basert på hva personen synes om de egenskapene vedkommende tillegger objektet ("affektiv" komponent). Ofte har objektet flere sider som delvis vurderes forskjellig. Innstillingen vil være resultatet av en avveining av fordeler og ulemper ved objektet. Når det gjelder forholdet til inntektsgivende arbeid, kan det f.eks. være snakk om å vurdere den oppnåelige inntekten opp mot f.eks. dårlige arbeidsforhold eller ulempene ved en dobbel arbeidsbelastning (som ofte er tilfelle for gifte kvinner). Denne vurderingen vil være forankret i dypere personlighetstrekk, det vil si i personens verdier og mer stabile holdninger. Personens verdier og holdninger vil igjen være fundert på bl.a. erfaring. Personens følelser overfor objektet, slik de oppfatter det, kan ha ulik intensitet. Hvor relevant vurderingen er, står og faller med hvor realistiske og dekkende personens forestillinger om objektet er.

For det tredje, og basert på de to foregående komponentene, vil innstillingen innebære en atferdsmessig predisposisjon overfor objektet ("konotiv" komponent). En del forfattere mener at denne egenskapen er selve innstillingen eller holdningen (for referanser, se Foss 1974). Forestillingene om et objekts egenskaper og følelsene overfor disse egenskapene fører til en tilbøyelighet til å handle på bestemte måter i forhold til objektet. Denne tilbøyeligheten vil ha innflytelse på personens respons på spørsmål om ønsker og hensikter.

Det er vanskelig å tenke seg en situasjon hvor personene er i stand til å vurdere alle relevante sider ved et objekt og alle relevante konsekvenser av å etterstrebe objektet. Ofte vil forestillingene om objektet være mangelfulle eller skjeve og/eller selve objektet og innstillingen til det har en høy grad av generalitet. Det er ingen nødvendig motsetning mellom å ha en positiv innstilling til og et ønske om deltakelse i inntektsgivende arbeid, men en neaktiv innstilling

til deltakelse på de betingelser som rår i det aktuelle arbeidsmarkedet. Utsagn om ønsker og hensikter kan tenkes å være basert på slike generelle innstillinger eller på partielle resonnementer, hvor viktige sider ved objektet/handlingen ikke trekkes inn.

Det kan selvsagt også tenkes situasjoner hvor det uttrykkes ønsker eller hensikter i direkte strid med personens "egentlige innstilling", f.eks. at oppnåelsen av et ettertraktet delmål gjør det "ønskelig" å delta i en ulystbetont handling (dette problemet er behandlet nærmere i Foss 1975), eller at et annet permanent motiv får dominere handlingsvalget. Selv om utsagn om et objekt kan tenkes basert på innstillinger til dette objektet alene, vil handlinger som oftest være resultat av innstillinger til flere objekter.

I motivasjonspsykologien står forskningen om motivkonflikter sentralt. Én slik konflikttype er når to positive motiver bare kan tilfredsstilles gjennom to forskjellige handlinger som går i hver sin retning og som utelukker hverandre. Det kan f.eks. tenkes at en person med uføretrygd vil oppleve en konflikt mellom trygghetsmotivet (redsel for å miste trygden, for ikke å bli "akseptert" som ufør) og motivet for å være produktiv, deltakende, aktiv etc. (f.eks. i form av å ha inntektsgivende arbeid). Å ha omsorg for barn kan være et reelt, positivt motiv i konkurranse med motivet for materiell velstandsøkning, sosial kontakt, deltakelse og innflytelse - d.v.s. aktiviteter utenfor hjemmet.

Når personer gir uttrykk for en positiv innstilling til å ta inntektsgivende arbeid, er det på denne bakgrunnen vanskelig å vite om de faktisk også ønsker en oppheving av de omstendigheter som fører til at de ikke har arbeid.

Positive motiver driver handlinger i retning av et bestemt mål. Negative motiver driver handlinger bort fra målet. En annen konflikttype er konflikter mellom et positivt og et negativt motiv. Dollard og Miller (1965) har funnet at den motiverende virkningen av et målobjekt avtar gradvis med avstanden til målet, men den avtar raskere for de negative enn for de positive motiver. Anvendt på vår problemstilling kan det tenkes at en generell og lite konkret positiv innstilling til inntektsgivende arbeid vil bli sterkt bearbeidd under forsøket på realisering. En generell forestilling om inntektsgivende arbeid vil bli konkretisert til bestemte typer jobber, en bestemt lønn, bestemte arbeidsforhold, arbeidsreise etc.

Ikke-deltaking i inntektsgivende arbeid kan også tenkes å være valg av "det minste av to under" (konflikt mellom to negative motiver). En husmor kan f.eks. velge å være hjemme, ikke fordi hun nødvendigvis opplever de positive sidene ved husarbeidet som mer tungtveiende enn fordelene ved arbeid utenfor hjemmet, men fordi hun opplever ulempene med å ta inntektsgivende arbeid som for store. Det er godt mulig å mistrives med husmorrollen uten å søke seg, og sågar uten å ønske seg, ut på arbeidsmarkedet.

En rekke faktorer kompliserer m.a.o. tolkingen av personers utsagn om sine ønsker og hensikter. Vi skal være spesielt oppmerksom på at slike utsagn godt kan være reelle uttrykk for personenes innstillinger, men likevel ha lav prediksjonsverdi. Personenes innstillinger er ikke nødvendigvis gyldige uttrykk for deres forventede atferd, like lite som deres atferd er et gyldig uttrykk for deres innstillinger. Det er f.eks. sannsynligvis mange som deltar i inntektsgivende arbeid uten egentlig å ønske det.

6.3. Innstillinger og faktisk atferd

i) Vi har to typer "objektive indikatorer" på tilknytning til arbeidsmarkedet blant ikke-sysselsatte personer. Det er retrospektive spørsmål om hvorvidt personene har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de siste 12 måneder. Denne opplysningen ble tatt med i AKU f.o.m. første kvartal 1976.

Dessuten har vi laget noen tabeller som viser samme individs status i forhold til arbeidsmarkedet med ett års mellomrom (overgangsmatriser). Disse tabellene er basert på AKU før skjema-revisjonen, dvs. før 1976 (se kap. 5.2.). AKU's rotasjonsplan samt frafallet gjør at det utvalget vi kan følge over den valgte perioden, er på under halvparten av AKU's kvartalsvise utvalg. For å bøte på dette har vi laget matriser for flere årsperioder (åtte perioder) og regnet gjennomsnittet av disse. Fordi vi må lage en matrise for hver undergruppe vi deler materialet inn i, får vi likevel et noe svakt datagrunnlag. Tabellene er ikke en fullstendig registrering av "brutto-bevegelsene" i perioden, i og med at personenes arbeidsmarkedstilknytning bare er registrert på to tidspunkter. Personene er inndelt i demografiske grupper etter kjennemerkeverdi ved første observasjonstidspunkt. En fullstendig redegjørelse for konstruksjon av overgangsmatriser på grunnlag av AKU er gitt i Vannebo 1975.

Matrisene kan vise forholdet til arbeidsmarkedet "for et år siden" for personer utenfor arbeidsstyrken med forskjellig innstilling til inntektsgivende arbeid "idag".

En annen bruk av denne tabelltypen er å undersøke variasjoner i overgangssannsynlighet til arbeidsstyrken etter innstilling til inntektsgivende arbeid og etter undergrupper av personer med en bestemt innstilling til inntektsgivende arbeid.

ii) Vi skal først se litt på forholdet mellom innstilling til inntektsgivende arbeid og faktisk tilknytning til arbeidsmarkedet i fortid. (Når det gjelder forholdet mellom innstilling og framtidig status, vises til tabell 23.)

Tabell 17. Personer som sier de ville ha forsøkt å skaffe seg "inntektsgivende arbeid dersom det hadde vært passende arbeid å få",¹⁾ etter forholdet til arbeidsmarkedet samme kvartal ett år tidligere.³⁾ Prosent

	Status ett år tidligere			I alt	Tallet på spurte ²⁾
	I arbeidsstyrken	Utenfor arbeidsstyrken			
		Er spurt og ville søkt arbeid	Andre		
Alle	19	49	32	100	1 482
Menn	45	18	37	100	106
Kvinner	17	51	32	100	1 376
Ugifte og før gifte kvinner	26	40	34	100	166
Gifte kvinner	15	53	32	100	1 210

1) Se kapittel 5.2. 2) "Tallet på spurte" er tallet på personer i "dagens" tilstand (ville ha søkt arbeid), summert over alle åtte årsperioder. 3) Gjennomsnitt for periodene 1. kvartal 1972-1. kvartal 1973, 2. kvartal 1972-2. kvartal 1973etc., 4. kvartal 1973-4. kvartal 1974.

Tabell 17 viser at ca. en femtedel av dem som får og svarer ja på spørsmålet om de ville "forsøkt å skaffe arbeid", var i arbeidsstyrken samme kvartal ett år tidligere. Andelen er høyest for menn og minst for gifte kvinner. Ca. halvparten var i samme situasjon (ville forsøkt å skaffe arbeid) også året før. Særlig gjelder dette kvinnene. Blant mennene var bare ca. en femtedel i denne situasjonen. Det er viktig her å huske at målgruppen for denne kartleggingen før 1976 i hovedsak var gifte kvinner i husarbeid hjemme. Skoleelever ble i praksis ikke spurt (se kapittel 5.2.) og er i tabell 17 sortert under kolonnen "Andre" (jfr. kapittel 5.2).

Tabell 18. Andel som tilhørte arbeidsstyrken ett år tidligere, av personer som er spurt og som ville ha forsøkt å skaffe "inntektsgivende arbeid dersom det hadde vært passende arbeid å få".¹⁾ Prosent. (Periode: se tabell 17)

	Alle	16-19 år	20-24 år	25-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-66 år	67-74 år
Alle	19	36	18	14	18	16	20	21	33
Alle kvinner	17	37	17	14	17	15	17	15	25
Gifte kvinner	15	9	13	14	16	15	17	15	-

1) Se fotnote til tabell 17.

Blant de gifte kvinnene i de midlere aldersgruppene er det lite variasjon i andelen som var i arbeidsstyrken ett år tidligere. Andelen synker rimeligvis noe fra ca. tredveårsalderen og nedover.

Hvis vi ser på dem som i 1. kvartal 1976 sier at de kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid (se kap. 5.2. og 5.3.), er det ca. to femtedeler som sier at de har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de siste 12 måneder (tabell 19). Andelen er noe lavere blant personer som "mangler passende arbeid" enn blant personer som oppgir andre grunner til ikke å søke arbeid.

Tabell 19. Personer som "kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid" og med forskjellig grunn til ikke å søke arbeid, etter om de har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av siste 12 måneder. 1. kvartal 1976. Prosent

Grunn til ikke å søke arbeid	Har hatt arbeid	Har ikke hatt arbeid	I alt	Tallet på personer (1 000)
Mangler passende arbeid	36	64	100	85
Andre grunner	41	59	100	91
Alle	39	61	100	176

Resonnementet i kapittel 6.1. og 6.2. skulle tilsi at personer som har hatt arbeid i over-skuelig fortid er bedre istand til å foreta atferdsrelevante vurderinger i tilknytning til det aktuelle valget enn personer som ikke har denne erfaringen. Det betyr ikke at arbeidsønsker blant personer uten erfaringer behøver å være svakere motiverte eller mindre intense. Personenes innstilling til inntektsgivende arbeid vil imidlertid med større sannsynlighet være av mer generell karakter og kanskje i større grad basert på partielle resonnementer. Forskjellen mellom personer med og uten yrkeserfaring, er interessant bare i forbindelse med diskusjon av prediksjonsverdien av personenes utsagn, og berører ikke alvoret i utsagnene.

Tabell 20 viser at sannsynligheten for å "ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid" er størst blant de arbeidsaktive personer utenfor arbeidsstyrken som har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av siste 12 måneder. Mens nesten to femtedeler av personer som kunne ønske eller ha behov for arbeid, har hatt slikt arbeid i løpet av det siste året, er det bare ca. én femtedel som har hatt arbeid blant personer utenfor arbeidsstyrken i alt.

Tabell 20. Personer som "kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid" og alle personer utenfor arbeidsstyrken (unntatt "vernepliktige"), etter om de har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av siste 12 måneder. 1. kvartal 1976. Prosent

	Har hatt arbeid	Har ikke hatt arbeid	I alt	Tallet på personer (1 000)
Ønsker/har behov for inntektsgivende arbeid ..	39	61	100	176
Alle personer utenfor arbeidsstyrken (unntatt "vernepliktige")	19	81	100	1 225

Andelen som kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid er en god del høyere blant personer som har hatt slikt arbeid i løpet av det siste året, enn blant personer som ikke har hatt slikt arbeid (tabell 21). Tabellen viser at personer som gir uttrykk for et slikt ønske i AKU, har nærmere bånd til arbeidsmarkedet enn personer som ikke blir spurt (ikke arbeidsaktive) eller som blir spurt og svarer benektende.

Tabell 21. Personer utenfor arbeidsstyrken (unntatt "vernepliktige") som har/ikke har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av siste 12 måneder, etter hvorvidt de svarer ja på spørsmål om de kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid og viktigste grunn til at de ikke søkte arbeid. 1. kvartal 1976. Prosent

	Kunne ønske/ha behov for arbeid			Kunne ikke ønske/ha behov for arbeid	I alt	Tallet på personer (1 000)
	Alle	Mangler passende arbeid	Andre grunner til ikke å søke arbeid			
Har hatt arbeid i løpet av siste 12 måneder	29	13	16	71	100	234
Har ikke hatt arbeid i løpet av siste 12 måneder	11	6	5	89	100	991

Opplevelsen av hva som står mellom ønsket og realisert yrkesdeltaking fordeler seg nokså jamnt på arbeidsmarkedsforhold og mer personlige, familiemessige og institusjonelle forhold. Dette gjelder uansett yrkesdeltaking siste 12 måneder. Arbeidsmarkedsforhold nevnes relativt noe hyppigere enn andre forhold blant personer som ikke har hatt arbeid i denne perioden.

Dersom vi holder de "ikke arbeidsaktive" utenfor (personer som oppgir sykdom/uførhet eller pensjonist/sluttet i arbeid som hovedsakelig virksomhet), får vi et bilde som vist i tabell 22. Sannsynligheten for å uttrykke et ønske/behov for inntektsgivende arbeid er fremdeles høyere for personer som har hatt slikt arbeid i løpet av det siste året, men forskjellen er noe mindre. Dette henger bl.a. sammen med at gruppen som ikke har hatt arbeid i løpet av siste år, inneholder relativt flere ikke arbeidsaktive enn gruppen som har hatt slikt arbeid. En tredjedel av de arbeidsaktive utenfor arbeidsstyrken som har hatt arbeid siste 12 måneder, kunne ønske eller ha behov for arbeid. Dette tilsvarer nesten 70 tusen personer. Av dem som ikke har hatt arbeid, kunne drygt en femtedel, eller tilsvarende ca. 107 tusen personer, ønske eller ha behov for arbeid.

Tabell 22. Arbeidsaktive personer utenfor arbeidsstyrken (unntatt "vernepliktige") som har/ikke har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av siste 12 måneder, etter hvorvidt de svarer ja på spørsmål om de kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid og viktigste grunn til at de ikke søkte arbeid. 1. kvartal 1976. Prosent

	Kunne ønske/ha behov for arbeid			Kunne ikke ønske/ha - behov for arbeid	I alt	Tallet på personer (1 000)
	Alle	Mangler passende arbeid	Andre grunner til ikke å søke arbeid			
Har hatt arbeid i løpet av siste 12 måneder	33	15	18	67	100	207
Har ikke hatt arbeid i løpet av siste 12 måneder	21	11	10	79	100	509

iii) Den problemstillingen som står mest sentralt, men som vi er dårligst i stand til å belyse, er forholdet mellom uttrykte ønsker og hensikter og faktisk framtidig atferd for de samme personene. De tabellene vi skal presentere her (overgangsmatriser se punkt i) foran), viser situasjonen samme kvartal ett år fram i tiden for personer med forskjellig reaksjon på spørsmålet om de ville ha forsøkt å skaffe inntektsgivende arbeid dersom det hadde vært passende arbeid å få (gammel spørsmålsvariant, se kap. 5.2.). Tabellene viser ikke simultan utvikling i forholdet til arbeidsmarkedet og betingelsene for dette forholdet, f.eks. eksistensen av "passende arbeid på eller i nærheten av bostedet". Vi får heller ikke kjennskap til evt. endringer som skjer mellom observasjonstidspunktene.

På bakgrunn av en antakelse om at et ønske eller behov for inntektsgivende arbeid fører med seg et visst engasjement for å skaffe eller bli i stand til å ta slikt arbeid, vil vi vente at personer med en slik innstilling i større utstrekning enn personer uten, vil være i arbeidsstyrken etter en viss tid. Vi vil vente å finne slike forskjeller i overgang til arbeidsstyrken bare i den grad det aktuelle spørsmålet faktisk skiller mellom personer med ulik innstilling til inntektsgivende arbeid. Dette problemet er drøftet i Foss 1976, kap. 3.3. og kap. 6.2. i denne rapporten. Resonnementet i kap. 6.2. impliserer også at manglende samsvar mellom utsagn og atferd ikke nødvendigvis innebærer at personen har et svakere ønske eller behov for arbeid enn personer som følger opp sitt utsagn i praksis.

Overgangsratene i tabell 23 må tolkes med forsiktighet. Tabellen synes imidlertid å vise at sannsynligheten for å være i arbeidsstyrken samme kvartal ett år senere, er større for personer som sier at de ville søkt arbeid dersom det hadde vært passende arbeid å få, enn for personer som svarer nei på dette spørsmålet eller ikke blir stilt spørsmålet. Dette gjelder også for undergrupper etter kjønn og ekteskapeleg status.

Blant kvinnene er det over to femtedeler av dem som "ville ha forsøkt å skaffe" arbeid, som er i samme situasjon også ett år senere, mens ca. en tredjedel har "skiftet innstilling". Bare ca. én femtedel er i arbeidsstyrken ett år senere. Blant de kvinnene som ikke ville søkt arbeid, er det vesentlig mindre endringer. Omlag 70 prosent ville fortsatt ikke søkt arbeid et år senere.

Det ser altså ut til å være en viss sammenheng mellom "utsagn og atferd", slik vi måler det. At en relativt stor andel opprettholder sin innstilling over et visst tidsrom kan også være en indikasjon på at det er "genuine" ønsker eller behov tilstede. Når menn og ugifte/før gifte kvinner som "ville forsøkt å skaffe arbeid", har større sannsynlighet for overgang til arbeidsstyrken enn gifte kvinner med tilsvarende innstilling, kan det bl.a. skyldes at disse gruppene har et objektivt nærere forhold til arbeidsmarkedet (kan gi mer realistiske selvprediksjoner).

Tabell 23. Personer utenfor arbeidsstyrken med forskjellig forhold til inntektsgivende arbeid, etter forholdet til inntektsgivende arbeid samme kvartal ett år senere. (Periode: se tabell 17.) Prosent

	Status ett år senere				I alt	Tallet på spurte ²⁾
	I arbeidsstyrken	Utenfor arbeidsstyrken				
		Er spurt ¹⁾ ville søkt arbeid	ville ikke søkt arbeid	Er ikke spurt om de ville søkt arbeid ³⁾		
Alle						
Er spurt og ville søkt arbeid ¹⁾ ..	22	40	32	6	100	1 777
Er spurt og ville ikke søkt arbeid	11	7	66	16	100	5 834
Er ikke spurt om de ville søkt arbeid	20	1	10	69	100	6 581
Alle menn						
Er spurt og ville søkt arbeid	33	16	17	34	100	116
Er spurt og ville ikke søkt arbeid	19	3	28	50	100	462
Er ikke spurt om de ville søkt arbeid	24	1	4	71	100	3 456
Alle kvinner						
Er spurt og ville søkt arbeid	21	42	33	4	100	1 661
Er spurt og ville ikke søkt arbeid	10	8	70	12	100	5 372
Er ikke spurt om de ville søkt arbeid	15	1	16	68	100	3 125
Ugifte og før gifte kvinner						
Er spurt og ville søkt arbeid	32	32	23	13	100	205
Er spurt og ville ikke søkt arbeid	12	5	50	33	100	742
Er ikke spurt om de ville søkt arbeid	19	1	10	70	100	2 133
Gifte kvinner						
Er spurt og ville søkt arbeid	19	44	35	2	100	1 456
Er spurt og ville ikke søkt arbeid	10	8	73	9	100	4 630
Er ikke spurt om de ville søkt arbeid	6	2	28	64	100	992

1) Se kapittel 5.2. 2) "Tallet på spurte" er tallet på personer i den tilstand som forlates, summert over alle åtte årsperioder. 3) Bemerk at personer med hovedsakelig virksomhet, "går på skole/studerer", tilhører denne kategorien.

Det viktigste er vel imidlertid forskjeller i karakteren av "arbeidshindringer" for de forskjellige gruppene, som bl.a. innebærer at de gifte kvinnene må stille sterkere betingelser til et arbeidsforhold for at det skal være "passende" for dem, bl.a. m.h.t. arbeidstiden (se kapittel 5.4.). Vi kan illustrere dette ved å se på variasjoner i overgangsrater etter hvorvidt det er barn under 16 år i husholdningen og etter yngste barns alder for gifte kvinner i husholdninger med barn under 16 år (tabell 24).

Tabell 24. Gifte kvinner i forskjellige situasjoner som er spurt og som sier at de ville ha forsøkt å skaffe inntektsgivende arbeid,¹⁾ etter forholdet til arbeidsmarkedet samme kvartal ett år senere. (Periode: se tabell 17.) Prosent

	Status ett år senere			I alt	Tallet på spurte ²⁾
	I arbeidsstyrken	Utenfor arbeidsstyrken			
		Er spurt og ville søkt arbeid	Andre		
I husholdninger:					
- uten barn under 16 år	17	40	43	100	378
- med barn under 16 år og yngste barn 0-2 år	18	46	36	100	363
- med barn under 16 år og yngste barn 3-6 år	21	49	30	100	359
- med barn under 16 år og yngste barn 7-10 år	27	42	31	100	198
- med barn under 16 år og yngste barn 11-15 år	15	39	46	100	157

1) Se kapittel 5.2. 2) Se fotnote 2 til tabell 23.

Tabellen illustrerer bl.a. at sannsynligheten for overgang til arbeidsstyrken blant gifte kvinner med barn under 16 år, øker ettersom behovet for produksjon av varer og tjenester i hjemmet avtar. (At sannsynligheten for overgang til arbeidsstyrken er lav for gifte kvinner i husholdninger uten barn under 16 år, skyldes antakelig at denne gruppen også har et sterkt innslag av eldre kvinner.) Blant personer med førskolebarn er nærmere halvparten i samme situasjon også ett år senere. Blant gifte kvinner med eldre barn er det stor overgang til grupper som enten ikke får det aktuelle spørsmålet (bl.a. personer som mener at de er for gamle til å ta arbeid) eller som svarer benektende på spørsmålet. Standpunktendring kan i mange tilfelle likeså vel være uttrykk for en forsterket "motløshet" som for at motivet for å ville søke arbeid er falt bort.

Litteraturliste

- Ahrne, Gøran (1971): "Hushållsarbeide og dubbelarbeide". Utkast til kap. 8 i betänkande om svenska folkets levnadsf rh llanden. Allmänna Förlaget, Stockholm.
- Berglind, Hans (1976): "Utslagning eller bristande arbeidsvilja?" Socialmedicinsk tidskrift, 1976, nr. 2, side 86-90.
- Brofoss, Knut og Eskeland, St le (1975): "Rett til arbeid?" Institutt for rettssosiologi, Universitetet i Oslo.
- Coleman, James (1971): "Resources for Social Change". John Wiley & Sons, Inc., New York.
- Dahlstr m, Edmund og Liljestr m, Rita (1962): "Familjen og gifta Kvinnors f rv resarbeide". S. 70-112 i Baude, Annika et al. (1962). "Kvinnors liv og arbeide". Prisma, Stockholm
- Dollard, J. og Miller, N.E. (1965): "Personality and Psychotherapy". McGraw-Hill, New York.
- FAKTA (1973): "Holdninger til likestilling i Norge". Bind 1
- Finansdepartementet (1977): "Langtidsprogrammet 1978-81". St.meld. nr. 75 (1976-77)
- Forbruker- og administrasjonsdepartementet (1976): "Levekårsundersøkelsen. Sluttrapport". NOU, 1976, nr. 28.
- Foss, Olaf (1974): "Holdninger og atferd. Noen synspunkter på problemet med prediksjon av handlinger på grunnlag av utsagn". Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 74/25 (Metodehefte nr. 13), side 35-51.
- Foss, Olaf, Salomon, Robert, Stordahl, Erik og Østby, Lars (1974): "Teori og metode. Flyttemotivunders kelsen 1972, Rapport nr. 2". Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 74/43
- Foss, Olaf (1975): "Flyttemotivunders kelsen 1972. Rapport nr. 5. Flytting og levekår. En studie av noen endringer i levekår ved arbeids- og bostedsskifte". Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 75/42
- Foss, Olaf (1976): "Holdninger og atferd på arbeidsmarkedet. Rapport 1". Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 76/8.
- Foss, Olaf (1976 a): "Tilleggsundersøkelse til AKU 4. kvartal 1976 om "Mulige arbeidssøkere uten arbeidsinntekt". Forslag til problemstillinger og variable". Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 76/26 (Metodehefte nr. 18), side 2-18.
- Foss, Olaf (1976 b): "Rapport om framdriften av prosjektet "Holdninger og atferd på arbeidsmarkedet". Statistisk Sentralbyrå, notat OFo/MFo, 4/10-76.
- Grahm, Leif (1973): "Svensk arbeidsmarknadsforskning ur Sociologisk Synsvinkel". Prisma, Stockholm.
- Hanisch, Ted (1976): "Hele folket i arbeid. Et sosiologisk essay". Institutt for samfunnsforskning, Oslo.
- Hanisch, Ted (1976 a): "Om status og planer for forskningsprosjektet "Sosiale konsekvenser av omstillinger i norsk industri"". Notat 30/9-1976. Institutt for samfunnsforskning, Oslo
- Hoem, Jan M. og Ljones, Olav (1974): "Statistisk Sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser. Formålet med revisjon av spørreskjemaet 1974/75". Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 74/52
- J hansson, Sten (1968): "Socialpsykologiske synspunkter på ekonomisk l neteori". Sociologisk Forskning nr. 3, s. 173-190.
- Kolberg, Jon Eivind (1974): "Trygde-Norge". Gyldendal Norsk Forlag, Oslo
- Kreps, Juanita (1971): "Sex in the Marketplace: American Women at Work". The Johns Hopkins Press, Baltimore and London
- Likelønnsrådet (1970): " nsker om og behov for sysselsetting blant gifte kvinner". Melding fra Likelønnsrådet, Oslo
- Lingsom, Susan (1975): "Tid nyttet til egenarbeid". Statistisk Sentralbyrå, Statistiske Analyser nr. 19.
- Ljones, Olav (1973): "Gifte kvinners yrkesdeltaking og familiesituasjon. Noen teoretisk-økonomiske problemstillinger og enkelte observasjonsresultater fra Norge 1970-1972". Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 73/22.

Litteraturliste (forts.)

- Ljones, Olav (1976): "Notater om skjult arbeidsløshet". Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 76/7
- Ljones, Olav (1977): "Faktorer som påvirker gifte kvinners yrkesdeltaking. En regresjonsanalyse". Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 77/1
- Meidner, Rudolf (1975): "Arbetskraften i det föränderliga industrisamhället". S. 9-17 i Nordisk utredningsserie 1975: 31
- Parnes, Herbert S. (1970): "Labor Force Participation and Labor Mobility". S. 1-78 i Ginsburg, Woodrow L. et al. (1970): "A Review of Industrial Relations Research", vol. 1, Industrial Relations Research Association, University of Wisconsin
- Ringen, Stein (1975): "Statistikk om sysselsettingsproblemer". Arbeidsnotat nr. 72, Levekårsundersøkelsen, Bergen
- Sjøberg, Ingrid og Lundqvist, Kent (1971): "Sysselsättning, arbetslöshet, förvärvshinder". Utkast till kap. 8 i betänkande om svenska folkets levnadsförhållanden. Allmänna Förlaget, Stockholm
- Statistisk Sentralbyrå (1969): "Ønsker om og behov for sysselsetting blant gifte kvinner". Rapport fra Kontoret for intervjuundersøkelser, nr. 7
- Statistisk Sentralbyrå (1975): "Levekår 1973". NOS A 720
- Statistisk Sentralbyrå (1975a): "Situasjonsrapport ultimo august 1975, sammendrag av noen synspunkter fra arbeidet hittil og forslag til plan for det empiriske arbeidet". Notat OFo/S0w, 26/8-75
- Statistisk Sentralbyrå (1975b): "Arbeidsmarkedstatistikk 1974". NOS A 714
- Statistisk Sentralbyrå (1976): "Arbeidsmarkedstatistikk 1975". NOS A 813
- Statistisk Sentralbyrå (1976a): "Prosjektbeskrivelse. Arbeidstitel: Holdninger og atferd på arbeidsmarkedet III. Stat.nr. 6914". Notat OFo/S0w, 14/9-76
- Statistisk Sentralbyrå (1977): "Arbeidskraftundersøkelsen 4. kvartal 1976". Statistisk ukehefte nr. 4/77
- Tvede, Olaf (1975): "Pensjonisters oppfatning av viktigste fordeler og ulemper ved å bli pensjonist". Arbeidsnotat nr. 74, Levekårsundersøkelsen, Bergen
- Vannebo, Olav (1975): "Bruttostrømmer i arbeidsmarkedet 1. kvartal 1972 - 2. kvartal 1974". Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 75/2
- Wadel, Cato (1973): "Trygd og arbeid". Universitetet i Tromsø

STATISTISK SENTRALBYRA
Underavdelingen for
intervjuundersøkelser
Postboks 8131 Dep., Oslo 1
Tlf. *(02) 41 38 20

Intervjuerens navn: -----

Intervjuerens nr.: -----

ARBEIDSKRAFTUNDERSØKELSEN
3. kvartal 1976

UNDERGITT TAUSHETSPLIKT

Skjematype

Utv.omr.nr.

Ar-Kvartal-Gang

Husholdningsnr.

			1	1
				2-4
7	6	3		5-8
				9-12

Navn og adresse		Fødselsdag-mnd.-år		Personnr.	
				13-23	
1. Utførte De inntektsgivende arbeid av minst en times varighet i forrige uke?	24 1 ☐ Ja → 2 2 ☐ Nei → 3	9. Hva gjorde De hovedsakelig i forrige uke?	34 1 ☐ Var syk → 14 2 ☐ Utførte husarbeid hjemme → 10 3 ☐ Gikk på skole/studerte → 10 4 ☐ Var inne til 1. gangs militær- eller sivilarbeidstjeneste → 14 5 ☐ Var arbeidsufør → 14 6 ☐ Var pensjonist/sluttet i arbeid → 10 7 ☐ Var uten arbeid → 10 8 ☐ Opptatt med annet (spesifiser): → 10		
2. Hvor mange timer arbeidet De i forrige uke? Ta med overtidarbeid og ekstrarbeid, også ekstrarbeid hjemme i forbindelse med arbeidet.	25-26 Under 21 timer → 7 21 timer og over → 21 a	10. Forsøkte De å få inntektsgivende arbeid for forrige uke? Vi tenker her på forsøk som ble gjort for å få arbeid som De kunne ha påtatt Dem i forrige uke.	35 1 ☐ Ja → 11a 2 ☐ Nei → 14		
3. Har De inntektsgivende arbeid som De var borte fra i forrige uke?	27 1 ☐ Ja → 8 2 ☐ Nei → 4	11a. På hvilken måte forsøkte De å skaffe Dem inntektsgivende arbeid?	36 1 ☐ Kontaktet arbeidsformidlingen 2 ☐ Svarte på annonse/annonserte selv 3 ☐ Kontaktet mulig arbeidsgiver 4 ☐ Annen måte (spesifiser):		
4. Er De selv eller noen i Deres husholdning selvstendig yrkesutøver (f.eks. gårdbruker eller eier av egen butikk eller verksted)?	28 1 ☐ Ja → 5 2 ☐ Nei → 9	b. På hvilken måte skaffet De Dem det arbeidet som De skal begynne i?			
5. Utførte De noe arbeid uten fast avtalt lønn i denne virksomheten i forrige uke?	29 1 ☐ Ja → 6 2 ☐ Nei → 9	12. Hvor mange uker er det siden De begynte å søke arbeid?	37-38 ☐ uker → 14		
6. Hvor mange timer arbeidet De i denne virksomheten i forrige uke?	30-31 Under 21 timer → 7 21 timer og over → 21 a	13. Hvor mange uker er det siden De ble permittert uten lønn?	37-38 ☐ uker → 21b		
7. Hva regner De selv var Deres viktigste gjøremål i forrige uke?	32 1 ☐ Utførte inntektsgivende arbeid → 21 a 2 ☐ Utførte husarbeid hjemme → 21 a 3 ☐ Gikk på skole, studerte → 21 a 4 ☐ Var inne til 1. gangs militær- eller sivilarbeidstjeneste → 21 a 5 ☐ Var arbeidsufør → 21 a 6 ☐ Var pensjonist - sluttet i arbeid → 21 a 7 ☐ Var uten arbeid → 21 a 8 ☐ Opptatt med annet (spesifiser): → 21 a	14. Har De i løpet av de siste 12 måneder hatt inntektsgivende arbeid?	39 1 ☐ Ja → 15 2 ☐ Nei Hvis ja på spm. 10 eller kryss i rute 5 på spm. 8 → 21c For andre → 16		
8. Hva var den viktigste grunnen til at De var borte fra Deres arbeid i forrige uke?	33 0 ☐ Var ufrivillig permittert uten lønn → 13 1 ☐ Skolegang/studier → 21 b 2 ☐ Permisjon p.g.a. svangerskap/fødsel → 21 b 3 ☐ Arbeidsstans p.g.a. tekniske forhold eller værforhold. Var uten oppdrag → 21 b 4 ☐ Arbeidskonflikt → 21 b 5 ☐ Skal begynne i nytt arbeid innen 30 dager → 11 b 6 ☐ Ferie → 21 b 7 ☐ Egen sykdom eller skade → 21 b 8 ☐ Sykdom i hjemmet → 21 b 9 ☐ Repetisjonsøvelse eller Annen grunn (spesifiser): → 21 b	15. Hva var den viktigste grunnen til at De sluttet i Deres forrige arbeid?	40 0 ☐ Sesongarbeid/annet kortvarig tidsavgrenset arbeid 1 ☐ Inngåelse av ekteskap, svangerskap/fødsel 2 ☐ Oppnådd pensjonsalder 3 ☐ Videre utdanning 4 ☐ Svekket helse 5 ☐ Likte ikke arbeidet/arbeidsforholdene 6 ☐ For lang arbeidsreise/upassende arbeidstid 7 ☐ Var ikke lønnsomt 8 ☐ Ble oppsagt/bedriften nedlagt 9 ☐ Annen grunn (spesifiser):		
		Hvis 10 har svart ja på spm. 10 → 21c For andre → 16			
		16. TIL INTERVJUEREN: FOR SYKE, MILITÆRE I FØRSTEGANGSTJENESTE, ARBEIDSUUFØRE OG PENSJONISTER (KRYSS I RUTE 1, 4, 5 ELLER 6 PÅ SPM. 9) GA TIL SPM. 26. FOR ANDRE GA TIL SPM. 17.			

<p>17. Det kan være mange grunner til at folk ikke tar inntektsgivende arbeid. Det kan f.eks. være vanskelig å få passende arbeid. Det kan også skyldes oppgaver hjemme, eller det kan rett og slett være at en ikke har behov for eller ikke ønsker å gå ut i arbeidslivet.</p> <p>Vil De si at De har behov for eller kunne ønske å ha inntektsgivende arbeid?</p> <p>1 ☐ Ja → 18 2 ☐ Ja, under visse forutsetninger → 18 3 ☐ Nei, ikke noe videre → 26</p>	<p>26. Er De ugift, gift eller før gift? 53</p> <p>1 ☐ Ugift 2 ☐ Gift 3 ☐ Før gift</p>																	
<p>18. Var mangel på passende arbeid den viktigste grunnen til at De ikke søkte arbeid? Med passende arbeid tenker vi bl.a. på arbeidets art, arbeidstid og reisetid.</p> <p>1 ☐ Ja → 20 2 ☐ Nei → 19</p>	<p>SPØRSMÅL 27-33 STILLES BARE TIL EN PERSON I HUSHOLDNINGEN, MEN SVARENE OVERFØRES TIL INTERVJUSKJEMAENE FOR DE RESTERENDE MEDLEMMER AV HUSHOLDNINGEN</p> <p>27. Hvor mange personer bor det i leiligheten? 54-55</p> <p>☐ Hvis 2 eller flere personer → 28 ☐ Hvis én person → 32</p> <p>28. Er det noen av disse som krever regelmessig tilsyn eller pleie på grunn av sykdom eller uførhet? 56</p> <p>1 ☐ Ja 2 ☐ Nei</p> <p>Hvis ja: Hvor mange? 57 ☐ Antall syke eller uføre</p>																	
<p>19. Hva var da den viktigste grunnen?</p> <p>1 ☐ Mangler hjelp til barnepass 2 ☐ Mangler hjelp hjemme 3 ☐ Mangler hjelp til å pleie syke 4 ☐ Gikk på skole/studerte 5 ☐ Annen grunn (spesifiser):</p>	<p>29. Hvor mange barn under 16 år er det i leiligheten? 58</p> <p>☐ Hvis 1 eller flere barn → 30 ☐ Hvis ingen barn → 32</p> <p>30. Hvor gammelt er det yngste barnet? 59-60</p> <p>☐ Antall fylte år ☐ Hvis 7 år eller over → 32</p> <p>31. Var barnet/noen av barna i barnehage, på daghjem eller hos dagmamma i forrige uke? 61</p> <p>1 ☐ Ja 2 ☐ Nei</p>																	
<p>20. Hvilke krav vil De stille til et arbeid for at det skal passe for Dem?</p> <p>1. krav 44 2. krav 45</p> <p>1 ☐ Finnes ikke arbeid. Ingen krav → 26 2 ☐ Deltidsarbeid → 26 3 ☐ Fleksibel arbeidstid → 26 4 ☐ Arbeid i nærheten av hjemmet → 26 5 ☐ Lett arbeid → 26 6 ☐ Arbeid i samsvar med egne kvalifikasjoner og evner → 26 7 ☐ Annet krav (spesifiser): → 26 8 ☐ Bare ett krav → 26</p>	<p>32. Hadde De noe leid hjelp til husarbeidet i forrige uke? 62</p> <p>1 ☐ Ja → 33 2 ☐ Nei → 34</p> <p>33. Hvor mange timer hadde De leid hjelp i forrige uke? 63-64</p> <p>☐ Antall timer</p>																	
<p>21a. Hvor arbeide De hovedsakelig i forrige uke? Bedriftens navn: _____</p> <p>b. Hvor har De vanligvis Deres inntektsgivende arbeid? Bedriftens beliggenhet (adresse; poststed, postnr.): _____</p> <p>c. Hvor hadde De sist inntektsgivende arbeid? _____</p>	<p>SPØRSMÅL 34-36 STILLES TIL PERSONER SOM ER MERKET "UTD" PÅ IO-LISTEN.</p> <p>34. Hvilken allmennutdanning har De fullført? 65</p> <p>1 ☐ 7-årig folkeskole eller kortere 2 ☐ 1-årig framhalds- el. fortsettelsesskole 3 ☐ 2-årig framhalds- el. fortsettelsesskole 4 ☐ 9-årig grunnskole 5 ☐ Folkehøgskole (ungdoms- el. fylkes-skole) 1.års kurs 6 ☐ Real- el. middelskole, grunnskolens 10.år 7 ☐ Folkehøgskole, 2.års kurs 8 ☐ Artium eller eksamen ved økonomisk gymnas 9 ☐ Uoppgitt eller ingen utdanning</p> <p>35. Har De fullført annen utdanning hvor skolegangen eller studiene normalt varer minst 5 måneder? 66</p> <p>1 ☐ Ja → 36 2 ☐ Nei → 37</p>																	
<p>22. Hva slags virksomhet er det? Virksomhetens art: _____</p> <p>46-47 48</p> <p>☐ For Byrådet ☐</p>	<p>36. Hvilken utdanning er dette?</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Utdanningens art. (Oppgi kurstype, linje eller fagområde og eventuelt skolens navn)</th> <th colspan="2">Normal varighet</th> </tr> <tr> <th>For utd. på heltid, oppgi mnd. eller år</th> <th>For utd. på deltid, oppgi ca. timetall</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </tbody> </table> <p>67-68 ☐ For Byrådet</p>	Utdanningens art. (Oppgi kurstype, linje eller fagområde og eventuelt skolens navn)	Normal varighet		For utd. på heltid, oppgi mnd. eller år	For utd. på deltid, oppgi ca. timetall												
Utdanningens art. (Oppgi kurstype, linje eller fagområde og eventuelt skolens navn)	Normal varighet																	
	For utd. på heltid, oppgi mnd. eller år	For utd. på deltid, oppgi ca. timetall																
<p>23. Er dette enkeltmannsfirma, ansvarlig selskap, aksjeselskap e.l. eller offentlig virksomhet? 49</p> <p>1 ☐ Enkeltmannsfirma → 24 2 ☐ Ansvarlig selskap → 24 3 ☐ Aksjeselskap e.l. → 25 4 ☐ Offentlig virksomhet → 25</p>	<p>FYLLES UT AV INTERVJUJEREN</p> <p>37. Hvem har De fått opplysningene fra til utfylling av skjemaet? 69</p> <p>1 ☐ IO selv 2 ☐ IO's ektefelle 3 ☐ IO's sønn/datter 4 ☐ IO's far/mor 5 ☐ Annen person</p> <p>38. Ble intervjuet foretatt over telefon? 70</p> <p>1 ☐ Ja 2 ☐ Nei</p>																	
<p>24. Arbeide De som selvstendig, som ansatt eller som familiemedlem uten fast avtalt lønn? 50</p> <p>1 ☐ Selvstendig 2 ☐ Ansatt 3 ☐ Familiemedlem</p> <p>25. Hva var Deres hovedyrke i denne virksomheten? Hovedyrke: _____</p> <p>51-52 ☐ Yrkeskode</p>																		